ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXI — Број 375
Субота, 7 март 1959

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

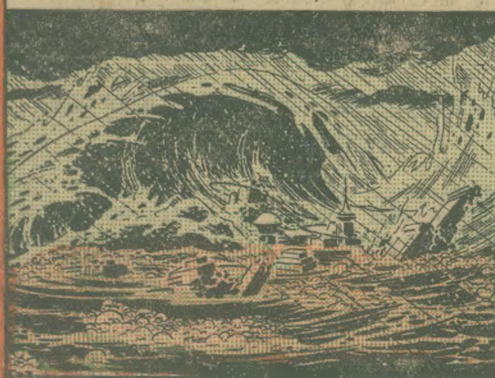
ФЛАШ ГОРДОН

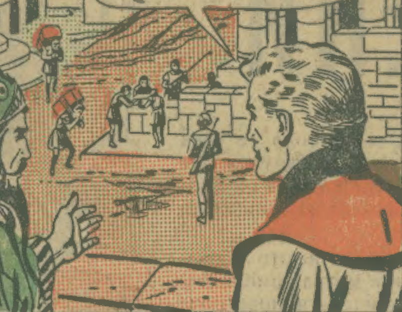

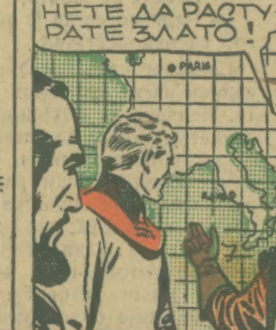

ДАНИМА СУ ФЛАШ И ЗАРКОВ РАСПРАВЉАЛИ С НОАХИМОМ И ЊЕГОВИМ САВЕТНИЦИМА О ПЛАНУ ЗА РАСТУРАЊЕ ЗЛАТА ПО ВЕЛИКИМ ГРАДОВИМА.

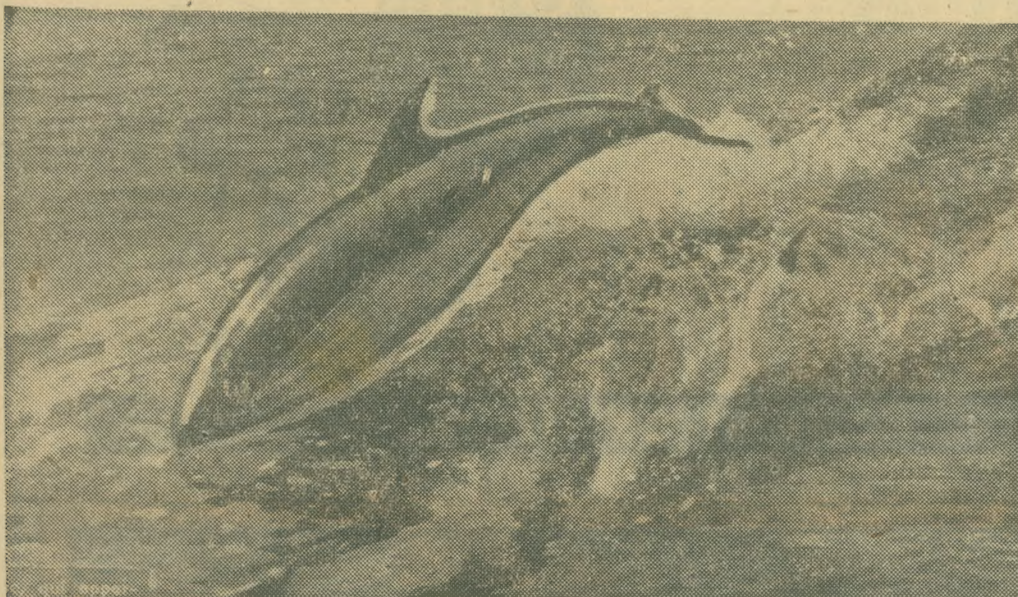

У овом броју:

A.T. 16

КИТ УБИЦА

НАЈКРВОЛОЧНИЈА И НАЈИНТЕЛИГЕНТНИЈА МОРСКА НЕМАН

Ниједна звер, ни тигар ни морски пас, немају толико надимака као кит-убица. Стари Римљани звали су га „ужасни морски сатир“, за Енглезе он је „кит-убица“, а приморци широм света зову га морски куріак, делфин-убица, морски леопард или једноставно убица.

Где живи?

Кит-убица није риба већ сисар и припада роду китова. Толико је брз, хитар и дивљ да научници још и сада врло мало знају о његовом животу а фотографи којима пође за руком да га сниме сматрају то за нарочити подвиг. Нико није видео ту крвожедну неман када умире а не зна се ни колико мати носи младунца у својој утроби, али се претпоставља да то траје око дванаест месеци.

Кит-убица је један од највећих претставника из свога рода. Његово вретенасто тело изгледа страховито снажно. Дуг је шест до седам а понеки и девет метара. Од великих морских паса разликује се по томе што плива на површини тако да му је цела глава и део леђа изван воде. Често се загњури и поново изрони. Дах му је снажан и личи често на млаз воде пошто температура његовог тела износи 37 степени. Троугласто крилце — његов нарочити знак на средини леђа може достићи приличну висину. Кит-убица живи само у великим, отвореним морима а крстари нарочито по Атлантском, Тихом, Индиском Океану и по Арктику.

Чељусти су му наоружане са по десет до тринаест пари веома јаких коничних зуба. Своју жртву напада и увек је искасапи за свега неколико тренутака. Неустрашив је и када напада фоке, пингвине, моржеве и друге животиње. Њих просто фасцинира својим продорним погледом. Китови-убице су ретко усамљени и радије врше покоље у групи која понекад броји и до 40 ових морских разбојника. Дрскост убице је толика да напада сасвим сам чак и оријашког кита. Тада се највећи морски сисар, коме овај мучки черупа комад по комад меса, у погодном тренутку хитне из воде и свом тежином тресне на свог нападача. Ако се такав маневар вешто изведе убица под тежином китове телесине угине на месту. Али, ако се више нападача устреми на кита сваки покушај одбране је узалудан, јер онда га сви са свих страна гризу. То је најјезивија кланица која се може видети на мору.

Колико је кит-убица крволочан и незасит најбољи је доказ ово — један енглески рибар је недавно уловио једног убицу дугог шест и по метара. У његовој утроби је нашао тринаест мањих делфина и 14 фока!

Од свих његових особина најјачи утисак оставља његова изванредна интелигенција. То је једина звер која не напада непосредно већ се увек, када може, служи другом животињом па чак и људима као средством.

Чуо је страховито ломљење леда

Члан једне британске истраживачке експедиције у Антарктику описује напад једног убице на групу моржева. Јадне животиње су се разбежале на све стране а убица се устремио на једног лепог, крупног младунца. У паничном страху овај је успео да се у последњем тренутку испне на леђа своје мајке. Драма је трајала мање од секунда. Убица се загњурио испод стомака мајке и избацио обе животиње готово метар увис. Копрцање беспомоћног младунца било је узалудно, он је формално улетео у чељусти убице који га је прождрао за неколико секунди.

Другом приликом жртва умало није био фотограф британске антарктичке експедиције капетана Скота. Приметивши троугласто крилце како пара воду ка преплашеном јату фока фотограф је нетремице снимао панику на мору. Стајао је притом на леденој кори једва удаљеној метар два од воде. Када се најмање надао три нападача су се издвојила из групе и допливала до његових ногу хипнотишући га продорним погледом. Фотограф се уплашио и устукнуо али убице су нестале под водом. Још се није био повратио од узбуђења кад је чуо страховито ломљење леда. Нападачи су га очигледно узели на нишан, подронили ледену кору и разбили је у намери да га дочепају. У последњем тренутку скочивши на чврсто тло спасао се ужасне смрти.

Случај који се одиграо прошле године у Еден Беју претставља један од најлепших примера интелигенције животиња. Познато је да се китови прехрањују од новембра до априла у водама Антарктика а затим одлазе у тропска мора на парење. Мати носи младунца годину дана и за то време бди над њим и штити га. Рибари који за хватање китова користе баш тај период када су они најосетљивији били су се окупили у Еден Беју. Сваког дана су убирали богат лов. За њима су убрзо дошла читава јата убица. Језици китова које рибари бацају у море претстављају за убице праву посластицу. Када је сезона била на измаку јер се китови враћају у воде Антарктика рибари су престали да их лове и спремили се за одлазак. Осетивши да ће се прекинути њихова гозба китови-убице су се дали у потеру за китовима. Претекли су их, опколили и принудили да се врате у Еден Беј. Запрепашћени китоловци су се одмах поново бацили на посао и за убице је опет било китових језика чак и више него пре. Када су људи ипак напустили ловиште „морским сатирима“ није остало ништа друго него да поново прибегну својој опробаној тактици — да по неколико њих истовремено нападају једног кита.

*

Прождрљиви кит има научни назив Orcinus orca. На француском се назива l'orque épaulard, а на енглеском killer whalle.

»11 уједињених глупака«

Један од најстаријих белгиских хокејских друштава носи назив: „о ИА. Брисел“. Годинама су људи разбијали главу да одгонетну шта значи та скраћеница. У актима белгиског Хокејског савеза нема никаквих података о томе. Најзад је спортски лист „Спор Белжик“ успео да реши загонетку. Раније, када је хокејски спорт још био у повоју, клуб је назван: „о ИА. Брисел“ што значи „Једанаест уједињених глупака“. Упркос исмевачима и онима који уображавају да све најбоље знају — каже претседник клуба Турнбик — задржаћемо то име из поштовања према успомени на осниваче нашег друштва.“

Дубоководна телевизиска камера

Један конструкциони биро у Килу, у Немачкој, пројектовао је за испитивање остатака потонулих бродова и за подводне грађевинске радове једну телевизиску камеру дугу свега 30 а широку 6 сантиметара. Камера је заштићена специјалним омотачем, веома отпорним према притиску, тако да се може користити и за велике дубине. Комбинована с рефлектором, камера не само што ће служити за снимање потонулих бродова и оштећења на њима, већ и за биолошка проучавања морских становника. Веома јасне слике читаве подводне панораме добијају се на телевизиском екрану који се налази на палуби истраживачког брода.

СИЛОМ СПАСЕНИ

Мисао човека о лету у васиону је прастара, али су исто тако стара и причања не само о лету него и о доживљајима у свемиру. Разуме се, све је то било а и сада је још плод ужарене људске маште. Развитком технике број фантастичних прича и романа страховито је повећан. Њихов квалитет није једнак, негде се приближава литератури а понешто је далеко од тога. Али, без обзира на то, многи такви написи држе будну пажњу и распаљују машту. Овде доносимо једну такву фантастичну причу.

Кажите, да ли сте икад видели лепшу машину? — упита Цо, продавац половног васионског прибора.

— Хм, — промрмља Грегор посматрајући чамац.

— Погледајте само тај оклоп. Кладим се да има најмање пет стотина година. А нигде ни трунке рђе.

— Заиста лепо изгледа, — упаде у разговор и Арнолд. — Шта ти мислиш, Дик?

Грегор не одговори ништа. Бродић је био као створен за истраживање океана на планети Тридент. Али, човек је морао бити опрезан када тргује с Цоом.

— Више се не граде овакви бродови, — уздахну Цо. Погледајте само мотор, па овај уређај за хлађење, а да и не помињем...

— Изгледа добро, — рече полако Грегор.

Међународно друштво за испитивање планета ААА, имало је већ искуства са Цоом. То није значило да је он био стварно непоштен, али те половне машине које је од скупљао по васиони имале су своје ћуди, нимало пријатне.

— Није важно да је лепа или удобна. Мене једино интересује да је јака и потпуно сигурна — рече Грегор.

— Сасвим сте у праву, — климну главом Цо — Уђимо унутра.

У кабини се Цо заустави прво пред таблом са инструментима. Тајанствено се насмеши и притисну једно дугме. У истом тренутку јави се глас: „Ја сам чамац 324-А. Моја сврха је...“

— Шта је то? — узвикну Грегор.

— Овакве ствари више нико не гради, — рече Цо смешећи се поносно.

— Ја сам чамац 324-А, — поново се јави чамац. Моја главна дужност је да сачувам оне који су у мени од свих опасности и да их одржим у животу. Тренутно сам само делимично активиран.

— Зар је могућно замислити нешто сигурније од овог чамца? То није мртва гомила метала. Он ће се бринути о вама, — поново поче да га хвали Цо.

Грегор је био зачуђен. Сама помисао да нека справа води рачуна о живом бићу била му је непријатна. Али Арнолд одушевљено рече:

— Узимамо га!

— Нећете се кајати, — прихвати Цо весело.

— Надајмо се да је тако, — промрмља Грегор са неповерењем.

Следећег дана натоварили су чамац на свој велики васионски брод и кренули ка Триденту. Недавно су научници пронашли да је ова планета одлична за насељавање. Велика је као Марс али има много бољу климу. На њој нема непријатељски расположених становника. Уствари, становника уопште нема, али ни отровних биљака, чак ни заразних клица. Али постојала је једна незгодна ситница: планета је била готово цела покривена водом осим једног малог острва и поларне капе. Море, додуше, није било дубоко — човек је могао лако да гази по дну а глава да му вири изнад површине. Грегоров и Арнолдов задатак је био да испитају на који би се начин најбрже и најуспешније један део површине могао исушити и оспособити за живот људи.

Пошто су се спустили на једином острву на Триденту, они се у свом новом чамцу отиснуше од обале. Арнолд мало нервозно притисну прво дугме.

— Ја сам чамац 324-А, — зачу се глас. — Мој први задатак је да... за сада сам само делимично активиран. Да бих се потпуно активирао притисните друго дугме.

Грегор притисну друго дугме. Негде из дубине чамца зачуло се само тихо зујање.

— Чудно, — рече Грегор и поново притисну дугме. Поновило се исто.

— Звучи као кратак спој, — рече Арнолд.

Кроз задње прозорче видели су како се у даљини губи обала. Грегора прођоше непријатни жмарци. Овде је било исувише воде а мало земље. Што је најгоре нигде никаквог волана ни полуге. Како се уствари управља овим чамцем?

— Мора да су и команде телепатске, — рече Грегор несигурно, а одмах затим заповеди чамцу: Пуном брзином напред!

И чамац заиста брзо крену ка сјајном бескрајном пространству непрегледног океана.

Арнолд сиђе у унутрашњост брода носећи џепну лампу. Цео посао око испитивања морског дна радиле су машине потпуно саме и убележавале сваки детаљ у нарочите карте.

После овога ступиће у дејство инжењери. Спустиће довољну количину нуклеарног експлозива на дно и пошто се буду удаљили, вештачки ће оживети уснуле вулкане. Неко време после тога Тридент ће бити врло неугодно место, али када се све смири на њему ће се појавити довољно суве земље за његове будуће становнике.

Око подне Грегор прекиде посао. Арнолд и он поједоше своје сендвиче, а затим се окупаше у бистрој зеленој води Тридента.

— Мислим да сам пронашао зашто наш чамац неће да се потпуно активира. Један од главних каблова је демонтиран.

— Ко ли је скинуо тај кабл? — зачуди се Грегор.

Арнолд слеже раменима:

— Можда су онда били такви саобраћајни прописи. Али ја сам сигуран да то могу да поправим за врло кратко време.

Када се вратише у кабину Грегор нареди чамцу да крене ка копну. После једва пола часа рада Арнолд се извуче из одељења са машинама сав умазан уљем, али са победничким осмехом на уснама:

— Пробај сада то дугме!

— Али ми смо већ безмало на обали.

— Па шта је с тим! Сада бар знамо да нам чамац потпуно исправно ради.

Грегор притисну. У истом тренутку десетине малих мотора почеше да раде, а на табли се упали црвена светлост.

— Ја сам чамац 324-А, — поче онај глас. Сада сам потпуно активиран и у стању да заштитим своју посаду. Имајте поверења у мене. Моје електронске траке, како психолошке тако и физичке проучене су и припремљене од најбољих научника у целом Савезу Дрома.

— Човек се осећа прилично сигуран кад ово чује, — рече Арнолд.

— Тачно, — додаде Грегор, — али где је ког ђавола тај Савез Дрома?

— Пријатељи, покушајте да ме сматрате као правог ратног друга. Ја знам како се осећате. Ви сте видели како ваш брод тоне, немилосрдно потопљен од дивљих Хенга. Ви сте...

— Какав брод? — упита Грегор. — О чему он то говори?

— ... се успузали на мене, ошамућени, полумртви од отровних испарења воде; полумртви...

— Мислиш због тога што смо се мало окупали. Чекај, изгледа да ти не разумеш...

— ... од рана, ваш морал је попустио, — настави чамац. И ја вас потпуно разумем пошто смо тако далеко од наше флоте на овој нездравој планети. Чак иако се мало плашите не треба да вас је тога срамота. Али ово је рат, а рат је свирепа ствар. Не остаје нам ништа друго него да протерамо варварске Хенге из наше васионе.

— За ово мора да постоји неки разлог, можда се неки стари телевизиски скрипт помешао са електронским тракама. Мораћемо да га потпуно прегледамо сутра, — рече Грегор.

Приближавали су се обали, чамац је још причао о патриотизму, тактичким маневрима, потреби да се истраје. А онда одједном успори.

— Шта је сад? — упита Грегор.

— Претражујем острво, — одговори чамац.

Грегор и Арнолд се погледаше.

— Кажи му нешто лепо, — прошапута Арнолд, и обраћајући се чамцу рече гласно: — Острво је у реду. Лично смо га прегледали.

— Верујем вам, — одговори чамац, али у модерном ратовању које се води страховитом брзином чула Дрома нису довољно изоштрена да све примете. Једино се може веровати електронским чулима.

— Али, на острву нема ничега, — дрекну Грегор.

(Наставиће се)

100-ГОДИШЊИЦА „ФАУСТА“

Карл Франсоа Гуно (1818—1893), француски композитор, написао је оперу „Фауст“ и она је први пут приказана 1859 године у Театар лирик у Паризу. Опера није добро примљена од критике која је нашла да је дело компликовано, нејасно и без мелодије. Затим, да је само једна плитка и сентиментална францизација великог Гетеовог дела и да је сасвим иза онога што су Берлиоз, Шуман и Лист створили на исту тему. Уствари лирској природи Гуноа била је блиска прича о Маргарети, због чега су Немци и читаву оперу називали тако.

Упркос критици опера је већ те године доживела 67 претстава у том позоришту. Осим тога, и Велика опера у Паризу почела је нешто доцније да је приказује и ту је остала на репертоару. Пет стотинита претстава давана је 4 децембра 1887, а хиљадита после свега седам година. Ово свакако сведочи о све већем успеху опере и њеној популарности у самом Паризу, а она се изводила и изводи и данас у читавом свету.

У Београду је „Фауст“ први пут приказан још пре Првог светског рата у трупи Жарка Савића у Опери на Булевару. Када је у Народном позоришту сезоне 1921-22 организована Опера, међу првим претставама био је „Фауст“. Тада је то већ била реномирана опера у свету па је и код нас примљена радо. Преко београдске сцене прошло је неколико знаменитих Мефиста. Од после ослобођења већ три: Никола и Жарко Цвејић и сада, у последњој обнови ових дана — Мирослав Чангаловић. Најистакнутије Маргарете биле су, раније Лиза Попова и после рата Анита Мезетова. Тенорску партију доктора „Фауста“ певао је Александар Маринковић, и сада Драго Старц.

НИ КЛИЗАЉКЕ НИ БИЦИКЛ

Овај мали Бечлија вози се на једној справи која се не може убројати ни у клизаљке ни у бицикле. Возило је пуштено у продају у Бечу тек недавно на највећу радост малишана. Уствари, довитљиви трговци су се досетили па дечје бицикле зими, кад има снега, за трен ока претворили у бицикл-клизаљку: уместо предњег точка монтирали су клизаљку. Данас је Беч већ пун ових зимских бицикла.

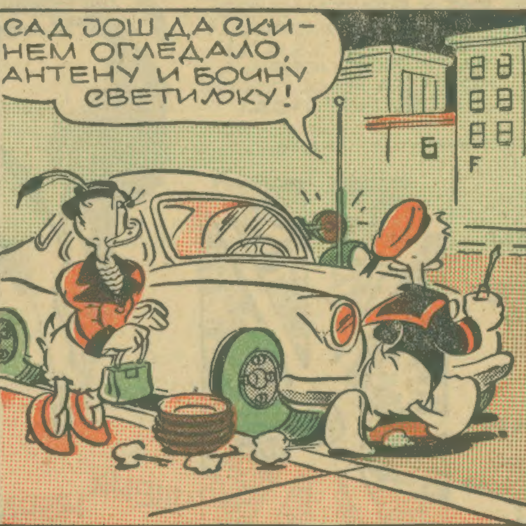
ПРОТИВ дремежа

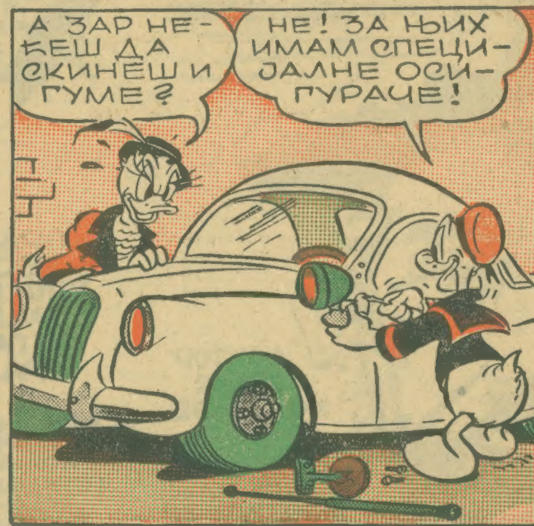
Многи истраживачи су покушали да нађу средство како да се возачи моторних возила, кондуктери, ноћни чувари и сви они који се боре против сна одрже будни за време рада. Али без успеха. Међутим, како јављају неки листови, у Америци је сада начињен „прекидач сна“. Направа се стави на теме и не причињава никакву сметњу при раду, али ако се човек умири и услед дремања почне да клима главом, одмах ће да зачује звук који ће га пробудити.

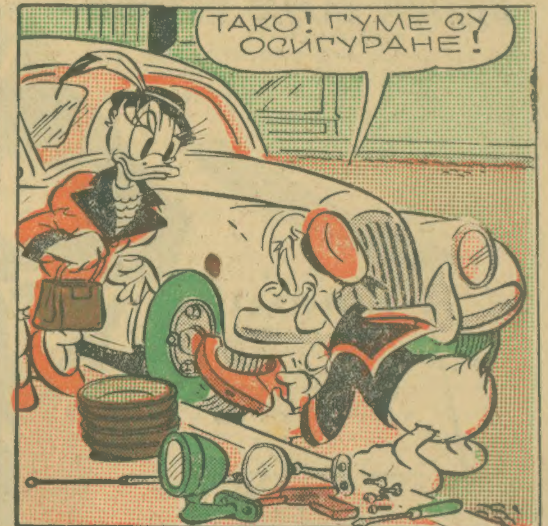

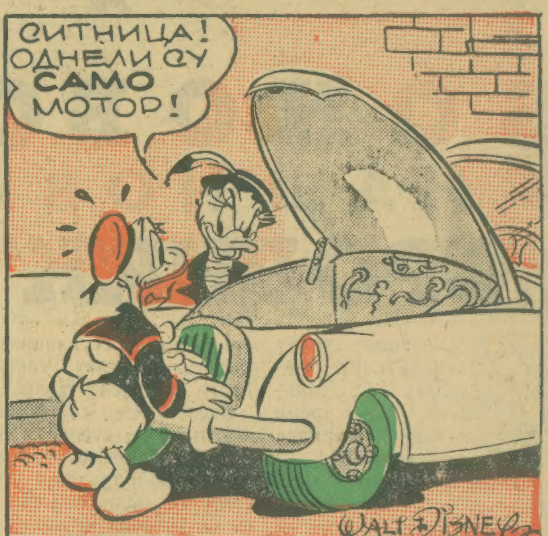

нарочити начин живота

Браћу Арнеа и Ролфа Хенриксон из Оскарштрема у Шведској сматрају уметницима нарочите врсте само зато што живе под врло необичним околностима. На слици се види њихов кутак. Кад су новинари дошли рано ујутру да их сниме жива у термометру је показивала 18 степени испод нуле, а они су се у дворишту свог „имања“ умивали. Обојица су момци и раде само онолико колико им је неопходно за живот. Уз то су још и вегетаријанци. Дању ову „просторију“ претварају у модерно намештену собу са библиотеком. Имају и велики број грамофонских плоча. Да ли ће се ова два брата оженити? То је тешко рећи јер је велико питање да ли ће се наћи нека жена која би хтела да живи у овој хладноћи и на снегу.

Гако он сматра...

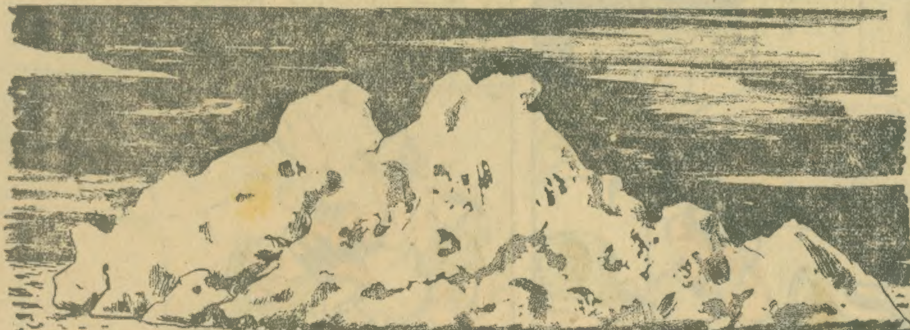
Једном енглеском професору универзитета неки произвођачи чоколаде поставили су питање: Која чоколада помаже бржем рашћењу деце? По његовом мишљењу — она у којој поред какаоа има и један проценат крављe цигерице у праху. Сам мирис цигерице отклоњен је мирисом поморанџе

контрола саобраћаја

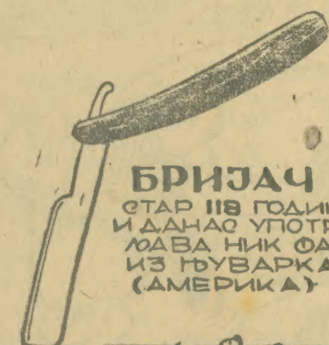

За време сајма у Хановеру саобраћајна полиција мора да контролише преко 40.000 возила. Нарочите тешкоће задаје јутарња и вечерња гужва. Да би се регулисао саобраћај, полиција се користи свим могућним средствима: телевизијом, радаром, хеликоптерима а на раскрсницама и местима за паркирање подигнути су и контролни торњеви.

Ripley's ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

ВЕЛИКО СЛАНО ЈЕЗЕРО
У АМЕРИЦИ НИКАД СЕ НЕ ЗАМРЗАВА А ИПАК СЕ НА ЊЕМУ 1942 ПОЈАВИО **ЛЕДЕНИ БРЕГ** ВИСОК **10** МЕТАРА

БРИЈАЧ
СТАР **118** ГОДИНА И ДАНАС УПОТРЕБЉАВА НИК ФАШ ИЗ ЊУВАРКА (АМЕРИКА)

ЦВЕЋЕ
ИЗРАСЛО КРОЗ НЕОШТЕЋЕНУ БЕТОНСКУ СТАЗУ У ВРТУ ЏОЗЕФА ГИЛБЕРТА У ОТАВИ (КАНАДА)

ДОКТОР ЖАК КОАТИЈЕ
ЛЕКАР ФРАНЦУСКОГ КРАЉА ЛУЈА XI БИО ЈЕ КАЖЊЕН ГЛОБОМ ОД **3 МИЛИЈАРДЕ** ДИНАРА ЗБОГ ТОГА ШТО ЈЕ ЊЕГОВ КРАЉЕВСКИ ПАЦИЈЕНТ, УМРО

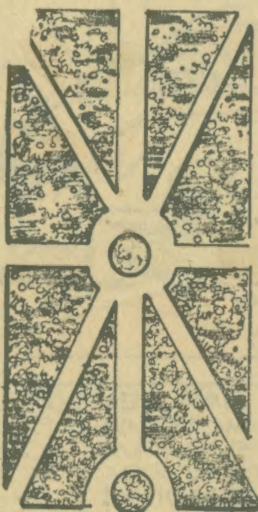

МАЧКУ
КОЈА ЈЕ „УСВОЈИЛА" ЈЕДНО **ПРАСЕ** ИМА КЛИФТОН ГРИН ИЗ МЕК ЕЛПИНА (САД)

ДЕВОЈКЕ
ИЗ ПЛЕМЕНА **МАКЕРЕ** У БРИТАНСКОЈ ИСТОЧНОЈ АФРИЦИ МОРАЈУ СЕ УДАТИ ЗА ПРВОГ ЧОВЕКА КОЈИ ЗА ЊИХ ПОНУДИ ЈЕДНОГ **ПСА!**

ОРДЕН КОЈИ УПОТРЕБЉАВА ЧИТАВ ГРАД
—
ГРАДСКИ ПАРК
У КОЛМАРУ (ФРАНЦУСКА) ВЕЛИК **7 АКАРА** ТАЧНА ЈЕ КОПИЈА **КРСТА ФРАНЦУСКЕ ЛЕГИЈЕ ЧАСТИ.**

ШЕИК ИБРАХИМ БУМИСВА
ИЗ ЕГИПТА
ИЗГУБИО 36 СИНОВА, ИСТОГ ДАНА
ПОГУБИО ИХ ЈЕ МОХАМЕД АЛИ У ПОКОЉУ ИЗВРШЕНОМ НАД МАМЕЛУЦИМА (1811)

БОНОБО — НАШ НОВИ „СРОДНИК"

У немачком граду Хелабрунеру недалеко од Минхена за време налета америчке авијације 1944 године настрадао је знатан број човеколиких мајмуна. Недужне животиње нису угинуле од рана или од контузија, већ од... страха. Паклена тутњава противавионске артиљерије и експлозије бомби изазвали су код њих неописив страх. Захваћени паником мајмуни су сумануто јурили по кавезу испуњавајући својим крицима читав опустели зоолошки врт.

Када су сутрадан научни сарадници запослени у зоолошком врту пребројали своје губитке, утврдили су да се сви настрадали мајмуни одликују крхком телесном конструкцијом и да припадају једној врсти шимпанза малог раста. У животу су то била плашљива бића која су се клонила већих мајмуна и увек сачињавала једну издвојену групу.

Биолози су се замислили: зашто су од страха и нервног потреса доживљеног за време бомбардовања угинуле само те мале шимпанзе, док су се њихова крупнија сабраћа односила према том догађају прилично мирно? Јер, ни за време тог, а ни каснијих бомбардовања није угинуо ниједан велики шимпанза.

Судећи по свему, то није било без неког разлога. Научници су обратили већу пажњу на те мајмуне које су све дотада погрешно сматрали за шимпанзе малог раста.

Чувари, који су водили бригу о мајмунима, уверавали су научнике да мале и велике шимпанзе „говоре" различитим „језицима" и да не разумеју једни друге. Наравно, у питању су само крици које ове животиње испуштају. Каснија посматрања научника показала су да се у крицима којима су се „малишани" споразумевали чују свега два самогласника: „А" и „Е". Свој говор ови немирни мајмуни пропраћали су живим гестикулирањем.

Велике шимпанзе су, насупрот њима, туробни и прилични особењаци. Они ретко испуштају пригушене гласове, а и ти се састоје из сасвим других самогласника — „О" и „У". Велике шимпанзе само понекад продорно кричe. Нарочито у бесу. Бацајући се један на другог, они се уједају и гребу. Сваки од бораца труди се да својим снажним рукама што више привуче себи свог противника и да у њега зарије зубе.

Сасвим другачије се понашају мале „шимпанзе". Ретко падају у јарост, ретко се „свађају" и узајамно туку. Ако се ипак догоди и то, они се никад не уједају, већ само ударају, и то не песницама него отвореним „длановима".

Пре четири године немачки научници Едуард Трац и Хајнс Гек објавили су једну занимљиву студију. На основу својих испитивања као и проучавања других зоолога и анатома они су дошли до закључка да мајмуни који су угинули за време бомбардовања Хелабрунера, не претстављају једну подврсту шимпанзе, већ је то потпуно посебан род човеколиких мајмуна. Јер, они се од других мајмуна оштро разликују и својом психом и понашањем и анатомијом. Научници су тој новој врсти дали назив „бонобо" — јер их тако називају и домороци оних области у Белгиском Конгу где се налази њихова домовина.

Тако се породица наших најближих сродника у животињском царству — породица човеколиких мајмуна — попунила још једним новим чланом. Све донедавно биле су познате свега три врсте човеколиких мајмуна — горила, шимпанза и орангутан. Сада их има четири.

Који је од њих по својој телесној конструкцији најближи човеку. По неким особинама — шимпанза, по другим — горила, по трећим орангутан. Енглески научник Артур Кејт утврдио је да су од 1065 анатомских особености човека свега 312 својствене искључиво њему, 396 су му заједничке са шимпанзом, 385 с горилом, 354 са орангутаном 117 с гибоном и 113 с другим врстама мајмуна. Занимљиво је, међутим да је новооткривени бонобо по броју тих анатомских особености, а нарочито по грађи лобање, ближи човеку од свих осталих мајмуна.

Бонобо има округлу велику лобању без јако развијених надочних лукова, какве имају горила и шимпанза. Бонобо има развијеније чело, док му је њушка мало избачена напред. Поред тога, он има и такве „човечје" црте као што су мале уши, не јако широка рамена и уска стопала. Његове усне нису црне као код осталих животиња, већ црвене.

Човеколики мајмуни крећу се по земљи на полусавијеним ногама опирући се притом на „руке". Бонобо се при ходу такође ослања на руке, али ноге, као и човек, исправља у коленима.

Колико је данас познато, бонобо живи у јужним деловима базена реке Конго, у густим непроходним џунглама. Мало је крупних животиња које су се прилагодиле животу у сумрачним и влажним дубинама тропских шума. Захваљујући томе бонобо има мало смртних непријатеља. Живи у суседству безопасних шумских пустињака: пругасте, као зебра, антилопе бонго и шумске жирафе окапи.

НОВ НАЧИН

Доктор Затлер, шеф одељења за плућну хирургију једне бечке болнице, примењује однедавно нов начин за детаљан преглед плућа пре сваког већег хируршког захвата. Његов метод састоји се у овоме: кроз мали зарез, у грудни кош се увлачи торакоскоп монтиран на фото-камеру типа „Лајка". На његовом врху налази се једна игла с минијатурном али веома јаком сијалицом за осветљавање као и једна блиц-лампа која се пали у тренутку снимања. У средини игле је објектив који примљену слику преноси на специјалан, веома осетљив филм. Добијени снимци су у боји и на основу њих лекар може да постави веома прецизну дијагнозу. Ово ће се нарочито користити у борби против рака на плућима, односно за његово правовремено откривање.

ЗА СВЕ

Недавно су у Америци приказане тек скоро произведене зидне преграде које ће истовремено служити за осветљавање, загревање и расхлађивање кућних просторија. Електрични уређаји у њима врше одједном све три службе.

Музикална породица

Шведска породица Лундстет, настањена у Гуленгеру, заиста не зна за досаду. Сваки слободан тренутак користи за свирање у најразличитије инструменте. Отац је, наравно, професионални музичар, а у домаћем оркестру капелмајстор. Мајка свира на клавиру, 14-годишњи Бенгт удара у добош и бубањ, свира у трубу и већ управља школским оркестром. Гун, 16-годишња ћерка, одлично свира на клавиру и кларинету. Најомиљенији инструмент осмогодишњег Сива је труба. Брит има 11 година и свира у тенорсаксофон, а 12-годишња Мод највише воли да дува у ловачки рог. Трогодишњи Бјерн задовољава се засад да седећи на клавиру „са висине" посматра цео оркестар и „кад устреба" снажно удари у добош. Овај породични музички колектив изгледа да ће постати најпопуларнији шведски радио-оркестар.

Неки сматрају...

Неки лингвисти сматрају да се може направити око 700.000 јасних основних гестова разним комбинацијама израза

лица, позама, покретима руку и прстију. Ово богатство симбола могло би се сматрати једнаким са једним развијеним језиком.

ПЛЕМЕНИТИ ПИРАТ ИЗ ЛОС БАЊОСА

Срела сам га први пут 1943 године у логору за интернирце Санто Томас у Манили. Били смо сви, и он и ми, заробљеници јапанске војске и тог јутра била сам кренула да обавим свој свакодневни одређени посао — да очистим логорске нужнике. Моја два старија сина, шестогодишњи Стен и петогодишњи Гејл, носили су своје метле као да су биле пушке, док сам трећег сина, двомесечног Роја, вукла у грубо склепаним колицима с дрвеним точковима. Изненада ми Стен прошапута: „Мама, погледај оног човека. Изгледа као неки пират!"

Живот је био као непрекидна ноћна мора

Окренух се и спазих чудну спободу: кошчатог, упалих образа шездесетогодишњака, чија је поморска униформа у ритама висила с мршавих рамена. Ипак, његови накострешени бели бркови, брада у облику тупог ашова и продорне, сјајне, сиве очи давале су му строг, достојанствен изглед.

Он је чуо Стенов неспретни шапат, у једном кораку нашао се крај дечака и дубоким, као из бачве гласом, рече му: „Ја сам и био некад пират, момче, и то страшан!"

Нимало нисам била расположена за шалу и глупости. Од оне ноћи кад су 1942 године Јапанци заузели Манилу и са уппереним бајонетима упали у нашу кућу, живот је био као непрекидна ноћна мора. Тада сам ја била учитељица и концертна виолинисткиња, а мој муж Ралф заступник једне текстилне фабрике. Сада, затворени са још 3.300 гладних и измучених интернираца, ја сам била чистачица, а Ралф — судопера.

Али, све би се то поднело да није било страха због дечје будућности. Како смо могли да стално говоримо Стену и Гејлу „све ће бити добро", када су они пред нашим очима лагано копнели од глади? А наша беба Рој? Докле ће моје ислабљено тело моћи да је храни!

Зурила сам у старог човека на путањи и мислила: „Зар немамо и без тебе доста невоља?" Повукла сам децу и журно смо се удаљили.

Неколико дана касније ја сам преко логорског разгласног система приредила виолински концерт. После завршеног програма наишла сам на чудноватог мршавог старца који ме је чекао. Чупкајући своје накострешене бркове, рече ми: „Госпођо Неш, вечерас сте свирали „Дени бој", моју наjомиљенију песму. Хвала вам. Ја сам Вилијамс — Хју Хоскинг Вилијамс".

Као охрабрен тиме, мали Гејл провири иза мојих леђа:

— Јесте ли заиста били гусар, господине Вилијамсе?

— Ја сам за тебе капетан Вилијамс, момче, — шапну старац и шаљиво попрети кошчатим прстом. — А можеш се кладити да сам био гусар, младићу.

Наш логор налазио се у зеленој џунгли

Сутрадан поподне, док смо беба и ја дремали у нашој колиби изненада се ваздух испунио ратним покличима као да се води каква поморска битка: „Бум-бум! Крму десно! Ударите их по десном боку! Бу-у-у-м Храбро момци!"

Провирих из колибе. Капетан Вилијамс, чија се брада светлуцала под јаким сунчевим зрацима, стајао је на заповедничком мосту замишљеног брода и громким гласом издавао заповести својој посади од два члана — Стену и Гејлу. Друга деца трчала су према њима да се и она придруже игри. Таман сам отворила уста да их изгрдим због ларме, а прекори ми замреше у грлу кад сам видела да деца изгледају срећнија но што су икад била за последњих неколико месеци. То је била једна од првих „пловидби" на коју су се логорски дечаци отиснули са старим капетаном,

Ралф и ја нисмо желели да разочарамо децу и испричамо им оно што смо касније сазнали о њиховом јунаку. Хју Вилијамс био је уствари ислужени британски капетан брода. На самом почетку рата његов мали брод за спасавање настрадао је од бомбардовања у луци Маниле. Он није имао новца, а ни ту на Филипинама, где се случајно затекао, ниједног пријатеља да му понекад дотури што од хране. Његов положај био је још тежи од нашег. Тај стари, усамљени и болесни човек волео је децу и неком готово мађиском снагом умео је да њихове мисли одврати од тегоба и логорског живота. Страховито нам је недостајао кад су нашу породицу, у априлу 1944, пребацили у логор Лос Бањос 42 миље јужно од Маниле.

Наш нови логор налазио се у зеленој џунгли на ивици једне дубоке лагуне. Једног дана Стен је пао с дрвета и сломио ногу. Ускоро потом, док се он једном мрзовољно вукао уз помоћ грубо начињене штаке, зачусмо познати глас:

— Нек ме ђаво оденесе, ако ово није Дугачки Стен Неш „Дрвена нога", главом и брадом! Шта си то учинио са собом, момче?

— Капетан је сада опет био с нама, премештен је у наш логор. Захваљујући његовој ведрини „Дугачки Стен" ускоро је оживео и жустро је на својим штакама скакутао око колибе.

Иако гладан, уливао је храброст

Капетан Вилијамс организовао је своју нову посаду „буканире од Лос Бањоса" у прави час. Јер, већ следеће седмице нашег старог команданта логора, који је био прилично човечан, заменио је садистички поручник Коничи. Стражари су опет стално носили бајонете, ваздух се проламао од његовог урлања, а наша већ оскудна дневна порција пиринча и зеља била је преполовљена.

Уколико је наш положај постајао неиздржљивији утолико су приче старог капетана бивале занимљивије и узбудљивије. И сад као да га гледам како стоји испод своје катарке — великог багрема који је растао поред наших барака — окружен својим „буканирима" који су га гледали широм отворених очију: „Ви мислите да је ово страшно момци? Ха! Требало је да будете са мном оне ноћи кад је мој брод полетео увис као какав змај. Нашао сам се у мору, усред јата ајкула и одбијао сам их голим рукама!" Преносио је своје мале слушаоце у један свет, свет прича, а они су заборављали грубе стражаре и глад.

Највише сам се радовала његовим посетама у време вечере. Али, у нашој колиби он никад није појео ни залогаја. У вече, кад би качамак једва покривао дног наших порција, покушавала сам да не видим Стенове и Гејлове очи, нарочито онда кад бих беби пружала пуне кашичице којих су се њих двојица лишавали а за којима су њихови стомаци вапили. Али, кад би њихов капетан рекао: „Никад нисам много марио качамак. Сигурно ни ви, људи?" — они би се мало насмешили. То што их је њихов капетан сматрао „људима" био је њихов највећи понос.

Једном је ипак Гејл бризнуо у плач. „Али ја нисам човек! Ја сам мали и умирем од глади!" Капетан „буканира од Лос Бањоса" нежно је спустио руку на Гејлово мршаво раме. „Момче, — рече му — ти си већ дуго на мом броду и да ти истину кажем нисам то досад приметио". Тог тренутка био је ближе сузама но икад.

Углавном, Хју Вилијамс иако изнемогао од глади, уливао је посади замишљеног брода храброст правих поморских ветерана. Али, ни то није могло вечито да траје. Док се јесен 1944 године приближавала, на свима нама су се појавили знаци болести бери-бери. Рој, чија је глава изгледала жалосно велика према измршавелом телу, није више имао снаге ни да плаче. Дечаци, ослоњени на зидове колибе — без ослонца једва да би још могли стајати — разговарали су слабим гласовима само о храни.

Да би деца лакше поднела тегобе

С приближавањем Нове године нада нас је све више напуштала. За Роја уопште више нисам имала хране. Чак ни капетан као да више није знао о чему да прича.

Једног јутра, док сам сРојем у наручју и глиненим крчагом у другој руци стајала у реду за воду, капетан ми приђе и пружи ми пакет завијен у старе новине. „За бебу — рече ми као узгред. Чувао сам то за њега".

Била је то пуна конзерва млека у праху, сачувана из једне пошиљке коју нам је Црвени крст упутио пре више од годину дана. Праха је било довољно да се начини четири литра доброг млека, односно осам литара ако би се разводнило онако како смо ми то у логору чинили.

— Не, капетане, — муцала сам. — Потребно је вама самом!

— Ја то никад и не окушам, — одговори ми грубо. Дуго је гледао Роја, а онда се окренуо и пошао. Позвах га, гушећи се у сузама.

— Како да вам се за ово одужим?

Упола у шали, он ми довикну не окрећући се: „Отсвирајте ми на идућем концерту „Дени бој"."

На дан Нове године скупила сам бедне остатке снаге и приредила концерт. Али, седиште у првом реду, које сам резервисала за капетана, било је празно. Чим сам завршила, потрчала сам у болницу. Сувише касно. Хју Вилијамс је преминуо. Логорски лекар рекао ми је да је умро од акутног колитиса. „Само га је млечна исхрана могла да спасе", — додао је.

Двадесет и трећег фабруара 1945 године, заједничком акцијом филипинских герилаца и америчких авиона, падобранаца и амфибија-тенкова наш логор је био ослобођен. Наједном се читава наша породица нашла на једном тенку који нас је повео у слободу. Када смо погледали уназад, на Лос Бањос који је буктао у пожару, Стен је као последњи поздрав свом храбром „пиратском капетану" изустио само једну једину реч: „Б-у-у-у-м!"

Данас живимо у Вилмету. Ја сам наставница виолине, Ралф руководи једном фабриком, а наша три сина, Стен коме је 21 година, двадесетогодишњи Гејл и петнаестогодишњи Рој су музичари-аматери. Никад не приредимо ниједан породични концерт а да не отсвирамо „Дени бој". Не треба да објашњавам због чега и ми ову песму највише волимо.

Ова ратна успомена наставнице музике Грејс Чепмен Неш узбудљивија је од свих прича које је капетан „буканира од Лос Бањоса" измислио да би логорска деца лакше поднела тешке дане глади.

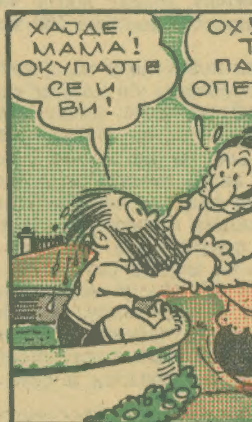

ТАКО КАЖУ

Готово је невероватно да је за развитак и дозревање пола килограма пшенице потребно око хиљаду литара воде. Тако бар тврде пољопривредни стручњаци, који су се бавили и овом статистиком.

последњи САМУРАЈИ

Као што минула геолошка епоха оставља за собом фосиле, тако је и феудализам у Јапану оставио изданке самураја, некад чувену феудално-ратничку аристократију. Између самураја и европског феудалног племства има неке сличности. И он је зависио од сизерена који га је за ратовање награђивао високим чином. Ако сизерен погине или остане без наследника, његов вазал-самурај је био осуђен на беду или пустоловни живот јер није умео ништа да ради. Многи су бирали ово друго решење и постајали витези-луталице који су мачем служили и доброг и злог господара, а понекад су се претварали и у обичне разбојнике. Цела средњовековна јапанска историја која се после хиљаду година трајања завршила тек око средине прошлог века претставља непрекинуту повест самурајских кавги, двобоја, освета, витешких подвига и убистава.

Јунаштво се тражило и од деце

За разлику од европског средњовековног витеза самурај није марио за веру и није имао обзира према удовицама и сирочићима. Јапански феудализам је био још суровији од европског. Захтевао је јунаштво и од слабих, старих и немоћних. Његови гвоздени закони наметали су самурајима спартанску дисциплину. Дечаци и девојчице су зими босоноги ишли по снегу све до стрелишта где су се сатима вежбали у гађању луком и стрелом. Многе ноћи морали су пробдети на гробљима да се не би плашили „злих духова" којих је препун фолклор Далеког Истока. Самурај је од детињства васпитаван да презире патње и смрт, да не зна за страх. Он је човек „који нема свога ја" и који је унапред жртвован. Једна анегдота вели да је неки самурај без страха улетео у запаљени замак свога сизерена само да би спасао једну уметничку драгоценост. Када је видео да се не може извући из огњеног обруча распорио је стомак и у дно утробе сакрио драгоцени предмет који је неоштећен нађен у изгорелом лешу.

Супруга самураја није била нежна и плачна дама као европске принцезе. Тешким мачем и она је умела да се служи и то готово са исто толико вештине као и њен муж коме је у случају опасности увек прискакала у помоћ. Ако су мужу неопходне паре да би спасао своју ратничку част он је могао продати своју жену и она му не би упутила ниједну реч прекора.

Чврстина мајке граничи се често са варварском суровошћу и безосећајношћу. Забележени су чак и такви случајеви да је жена самураја подметала своје рођено дете да би спасла дете свог побеђеног сизерена.

Последњи Мохиканци

Јунаштво се тражило чак и од деце. У току једног грађанског рата у 12 веку између супарничких племена Таира и Минамото после жестоке поморске битке заробљен је један осмогодишњи принц. Осећање ратничке части је чак и код детета било толико развијено да није могло издржати срамоту пораза и скочило је у узбуркано море.

Ратничка част и породична прошлост значили су за самураја све. Увек је нападао непријатеља извикујући из свег гласа имена својих предака. За највећу срамоту и грех сматрало се умрети без потомства. Самураји без деце усвајали су синове обичних људи. У случају уморства оца он је морао бити осветник породице.

Мач је претстављао највећу светињу у животу самураја. Оскрнавити га значило је исто што и изгубити част. Ковач је морао издржати читав верски обред освећења пре него што би почео да кује мач а то је обављао у свечаној белој свештеничкој одежди.

Када је све изгубио, када га неправично оптуже или је осуђен по закону као и када жели да се придружи свом сизерену у смрти, самурај прибегава чувеном ритуалном самоубиству—харикирију (ова реч се на јапанском сматра непристојном). И овај чин носи обележје источњачке суровости. Причешћен, обучен у бело, самоубица у пратњи слуге или пријатеља прилази свиленом јастуку и потпуно миран клекне на њега. Затим диже мач са сечивом увијеним у фину хартију и врхом распори стомак целом дужином прво од горе наниже, а потом с лева на десно. Пошто то још није довољно да би умро његов пријатељ довршава чин.

Феудална мистика и самурајско мрачњаштво завршили су се у Јапану 1868 године када је император Меиџи наредио растурање феудалног племства. Многи самураји су пропали а неки су се прилагодили новим условима и почели — радити. Други су усвајали синове богатих трговаца да би продужили род. Остали су се измешали са народом. Када су уставом од 1946 године укинуте све племићке титуле самураја је већ било врло мало. Данас, последњи потомци ове пркосне и частољубиве касте животаре у беди и препричавају успомене из далеке прошлости.

ОН ЈЕ БИО ПРВИ...

Први путник за Месец није се јавио тек у доба сателита. Ових дана је чувена агенција Кук у Лондону објавила да је још јануара 1956 године примила од једног агента лондонске берзе, неког Мориса Линдонија, чек на 200.000 динара на име прве уплате за један од првих будућих летова на Месец. Тада му је Кукова агенција одговорила да није

извесно када ће бити такво путовање па му је препоручила да повуче чек, али је он остао упоран, захтевајући да га агенција задржи и сигурно му обезбеди „прво место у возилу за Месец". Агенција је пред таквом упорношћу попустила и на списку будућих путника под бројем један, води овог берзанског агента, коме је данас 65 година.

Карте за Месец

Једна британска агенција већ је почела да прима наруџбине за путовање на Месец. Први путник који јој се пријавио је неки париски хемичар. Само за резервацију места у „аутобусу" на редовној прузи Земља — Месец, он је платио 135.000 франака, док ће цела возна карта до Месеца и натраг стајати 16 милиона франака. Предузимљива британска агенција рачуна да ће свемирски бродови почети редовно да саобраћају с Месецом кроз шест или седам година.

Џинови под микроскопом

Кад желимо да посматрамо свет најмањих предмета и живих бића узимамо лупу. Ко жели да тај свет види и у најситнијим појединостима употребиће микроскоп. Савремена наука успела је да помоћу електронског микроскопа учини видљивим чак и свет атома. Тако су и честице „велике" свега милионити део милиметра и њихова веома фина структура постале доступне човековом оку.

Да бисмо бар приближно могли да појмимо ситнуцност тих најситнијих честица, замислимо да смо један атом повећали толико да он износи један десети део милиметра, то јест да нам је постао видљив. Како би онда повећане у истој сразмери изгледале ствари око нас?

Једно зрно песка „израсло" би у џиновску стену високу сто метара. Један мрав би постао као „Квин Елизабет", највећи прекоокеански брод на свету који је дуг 308 метара. Замислите само колики би тек био мравињак у коме би живели ти џиновски мрави. Непријатна је и сама помисао да би се једно зрно града, повећано исто толико пута, претворило у гигантску ледену лопту чији би пречник износио 500 метара.

Људи повећани у истој сразмери пробијали би својим главама облаке и на земљу гледали с висине од 170 километара, док би на њихов длан могао да се смести читав милионски град са свим зградама, улицама и трговима. Нећемо ни покушати да замислимо колико би морали бити велики станови и куће у којима би живели овакви људи, јер би нам у том случају наша машта свакако отказала послушност. А какви тек градови и села...

Кад спава и кад се пробуди

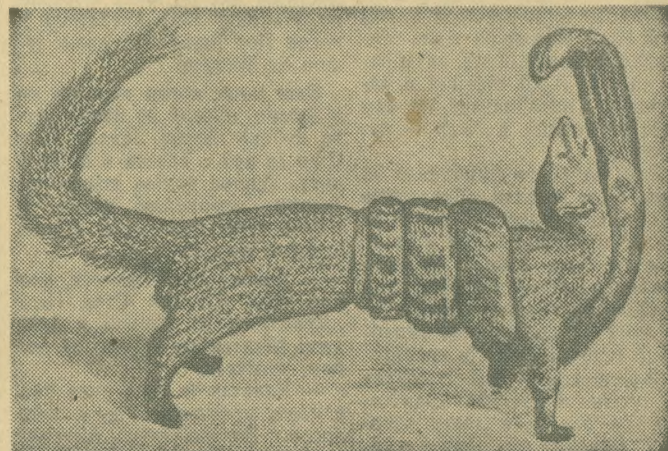
Ово је слика младог морског слона, кога је у снегу на Марион Острву, око 1500 миља југоисточно од Кептауна, снимио један стрпљиви фотограф.

Ако желите да видите како је животиња реаговала када ју је он после успелог снимка пљеснуо руком, погледајте ову слику.

ЧЕСТО НЕМА ПОБЕДНИКА

У последње време много се писало о томе да се кобра и мунгус боре до истребљења. Имали смо прилике да видимо и снимке с појединим детаљима борбе. Ова слика је међутим, изузетно интересантна. Кобра, једна од најстрашнијих отровница, обавила се око мунгуса као да хоће да га задави својим мишићавим телом. Како мунгус успева да се одржи

на ногама под снажним загрљајем свог најљућег непријатеља? Неки стручњаци, као др Чарлс Богерт, сматрају да слика може бити верна јер је већ имао прилике да види сличне позе ових непријатеља, док други сумњају. Познато је да у борбама између мунгуса и кобре често нема победника: обоје остају мртви на попришту.

Да би уштедели у простору

У последње време америчка морнарица употребљава на бродовима дехидрисани, сасушени, кромпир уместо свежег за храну морнара. Зашто? Само зато што се уштеди доста у бродском простору јер кутија од три килограма оваквог кромпира равна је џаку од 25 килограма свежег кромпира.

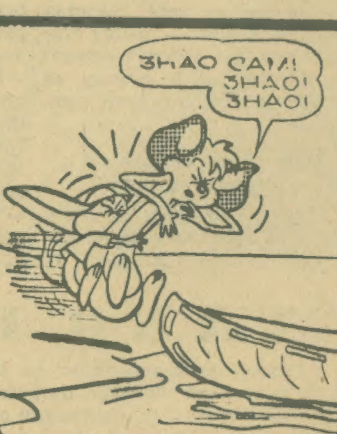

НЕОБИЧНА СУДБИНА

Јанићија Костића

Често је живот наших људи веома необичан. Не само оних који су већ забележени у нашој прошлости него и оних које данас тек откривамо испод „плашта заборава“, а који су ипак у своје време могли да узбуде средину где су живели. Једна, можда, од најнеобичнијих и већ давно заборављених личности јесте Јанићије Костић, сироче из Свилајнца, скромни српски песник и фантастични словенски родољуб, који је умро помраченог ума, јер се тешко разочарао у животу.

Ево његове повести

Тамо где је данас парк Ташмајдан, некад је, поред старе цркве св. Марка, било и једно од најстаријих српских гробља. У рано пролеће 1870 године, покопан је ту и Јанићије Костић, после тешке болести. Годину дана после његове смрти у Београду је оштампана једна збирчица његових песама, с прилично опширном биографијом несрећног песника. Ту се, поред осталог, каже, да је жеља за „српском слободом и свесловенским уједињењем“ пратила Јанићија све дотле „док није пао у душевну болест, која му прерано и гроб ископа“. Давно је нестао и Јанићијев гроб и сваки спомен на њега. Међутим, ево његове повести, која би могла да послужи и као грађа за истинити роман.

Јанићије се родио у Свилајнцу 1834 године. Његов отац, бакалин с муком је научио да потписује чак и своје име. Јанићије је изгубио мајку још кад му је било девет година.

Држећи оца за рукав, мали Јанићије доспео је једног дана у Београд, у кућу познатог богаташа Ресавца, који га је примио за свог питомца. Сваки залогај је он ту залио сузом, јер је свакога дана трпео прекоре због своје необичне маште.

За време једног распуста, отишао је у Свилајнац и ту затекао оца по други пут ожењеног. Страшно му је било жао кад се сетио мајке.

Тада су баш настали бурни дани 1848 године. Ученици лицеја и гимназија у Београду, а Јанићије је био ученик гимназије, образовали су малу чету и пошли преко Саве да се придруже Книћаниновим добровољцима. Нико више није мислио на школу. Јанићије, жељан даљих подвига, отиснуо се с једним другом у Црну Гору.

Песник га је много волео

Песник „Горског вијенца“, Његош, много је заволео Јанићија, који је тада имао нешто више од 14 година, нарочито када му се исповедио да је дошао у Црну Гору да ратује, јер се у другим земљама, нажалост, није нигде ратовало ни борило за слободу. Његош га је једва утешио, јер је тада владао мир и у Црној Гори. Поставио је Јанићија за учитеља, и он се спријатељио с младим Данилом, Његошевим синовцем и наследником, кога је учио „књизи и писању стихова“. Али, убрзо се некуд изгубио. Тек 1852 године, када је Данило постао господар Црне Горе и отпутовао у посету Русији, у Петрограду наиђе на Јанићија. Сећајући се заједничког друговања на Цетињу, они су ту провели низ веселих вечери „гудећи и певајући уз гусле“.

Кад је напустио Цетиње, Јанићије је преко Трста доспео у Беч. Гонила га је мисао да постане официр и послужи своме „љубљеном отечеству“ Србији. По препоруци Миливоја Петровића, доцније названог „Блазнавац“, који је тада био српски агент у Бечу, Јанићију је било дозвољено да ступи у „бомбардијерски корпус“ (артиљериску школу). Али чим је Јанићије чуо да мора да положи заклетву аустриском „ћесару“ на верност, одрекао се и школе. Сетио се да на далеком северу постоји један „славјански цар“ коме се може заклети, а да уједно „љуби своје отечество“. С том намером он је једног дана упао у бечки руски конзулат. Хтео је да оде у Русију. Секретару конзулата Фонтону то се допало и он му да нешто новца, топла одела и препоруку за породицу графа Блудова у Петрограду. Тако Јанићије с пиштољем за појасом, крене поштанским колима на далеки север, у децембру по мразу и снегу, преко Варшаве за Петроград. На путу умало да пиштољ замени за кору хлеба. Најзад уз фијук хладних ветрова, седећи на боку поштанских кола, стигао је у Петроград.

„Да крвљу својом запечати верност отечеству“

Живе и оштре црте Јанићијевог лица допадну се графу Блудову, који је имао посла са Србима још 1811 године на Дунаву. Ступио је одмах у војну школу, и убрзо постао љубимац многих. Граф Димитрије Толстој и кнез Волконски заволели су Јанићија, и он постаде питомац овог, другог, а граф Сиверс му поможе да га приме у артиљериску школу. Граф Јаков Ивановић Тостовцев, познати словенофил, преко Јанићија је још више развио симпатије виших руских личности за балканске Словене. Убрзо је Јанићије постао његов приватни секретар за све јужне Словене који су долазили у Петроград. Сви су морали најпре да се јаве Јанићију и тек после да приступе Ростовцеву или министру просвете Ковалевском.

Јанићијевом заслугом и прилозима друштва у коме се он кретао подигнуте су цркве у Скадру и Сјеници; а скупоцене црквене ствари даровале су Призрену, Барон Ливен и кнез Волконски подржавали су га на војним студијама, и он је већ у деветнаестој години постао официр.

Сав срећан, у униформи, он крене за Србију да „крвљу својом запечати верност спрам љубљеног отечества“. Али у то доба за време Кримског рата 1854 године, Србија је имала неутрални однос према Русији. Јанићије то није могао да схвати, и доживео је да га из Србије протерају. Вративши се ожалошћен у Петроград, веома потресен оним што му се десило, пао је у дубоку тугу.

Иако нервно тешко потиштен Јанићије је често размишљао о тешком положају жена у „љубљеном отечеству“, из кога су га изгнали. Успео је чак да наговори кнегињу Елену Павлову да позове и прими у чувени петроградски Маријински институт три српске девојчице које би се ту васпитавале, да, кад се врате у Србију служе за углед у женском образовању. И ускоро у Петроград допутују три младе девојке из Србије, од којих је једна била његова сестра Милева Костић, друга Марија Атанасковић, а трећа Јелисавета, чије се презиме не зна. Али оштра северна клима наруши њихово здравље и оне све три убрзо умру. Тако се несрећно завршио овај први покушај женског еманциповања. Прве српске феминисткиње помрле су од мраза и Јанићије паде у још веће очајање.

Као лутајући витез

Међутим, убрзо, као какав лутајући витез, он крене још даље на север. Растужени српски родољуб, бранио је сада као руски официр далеку Финску од енглеске флоте (1855). На острву Сандгаму била је постављена његова батерија. У крвавом окршају Јанићије је сипао топовску ђулад на енглеску лађу „Анфион“. И погодио је. Искривљена на бок, лађа је морала хитно да утекне у пристаниште.

Командант руске војске известио је Петроград о храбрости младог официра који је много допринео победи. Специјалним декретом Јанићијев топ био је одликован Лентом свете Ане, коју је донео око врата при повратку у Петроград. Битку код Сандгама опевао је у својој песми „Бој“.

После ове победе кренуо је на дуже отсуство у Европу, да негде на топлом јужном морском сунцу опорави своје здравље. На француској ривијери јака врућина, уз свакодневна купања, још му је више раздражила нерве, и он је отишао у Париз. Ту се упознао са Лешјанином, српским дипломатским претставником. Написао је баш ту много стихова а многе је и уништио. Један еп о словенству предао је руском посланству.

После Париза, отишао је у Хајделберг, где је посећивао универзитет. Најзад се после дужег лутања по западу опет вратио у Петроград. Због здравља је напустио војну дужност и прешао у азиски департман, у дипломатску службу. Надао се да ће временом добити место у коме руском конзулату у иностранству. И заиста 1859 био је постављен за секретара руског конзулата у Дубровнику.

С руском дипломском визом Јанићије је кренуо на пут: кроз јужну Русију, преко Црног Мора. Задржао се у Србији и посетио мајчин гроб у Свилајнцу. У Београду су га хладно примили, мада је наговештавао жељу да најзад пређе са службом сасвим у „љубљено отечество“. Српском кнезу испоручио је поздраве руске царице, баш у време кад је из Русије од ње приспео поклон београдској цркви.

Избледела спомен-плоча

Али, следеће ноћи догоди се крађа царских црквених поклона. Ово је толико потресло Јанићија, да су га морали лечити од потреса. Ипак је јавно изјавио да Срби за то нису криви, јер је крађа извршена на миг с оне стране Дунава. Аустрија је тиме била увређена, тим пре што ју је један конзуларни претставник оптужио пре него што је и ступио на њено тле. Срби у Београду су одмах посаветовали Јанићију да напусти Србију, а чим је прешао у Аустрију, саопштише му да се у њој не сме дуго задржати. Тако је Јанићије завршио своју дипломатску каријеру.

После овога вратио се у Русију, сав утучен и оронуо. Црквена крађа у „љубљеном отечеству“ и „возбужденије родољубивога сердца“ сломише му нерве. У близини Москве, у једном селу, где су га лечили, Јанићије сасвим оболи. У наступима му се непрестано јављало „отечество“ и стално је желео да бар умре ту. И тако, на крају, поведоше Јанићија на југ.

Но кад су стигли до Галца, сва околина се узбунила од његовог наступа лудила. Истргао се из руку својих пратилаца, и побегао раширених руку незнано куд кроз поља, кроз шуме, далеко, где се на небу оцртавала слика „љубљеног отечества“. После дугог лутања, измрцварен, несрећни Јанићије је стигао сам у Београд. Више никога није познао.

Још десет година живео је тако и најзад, 13 марта 1870 године, црквено звоно огласило је његову смрт. На крстачи је писало „Мрак нек бега“. Дуго је стајало бледим словима само још: „родио се 29 јуна 1834 у Свилајнцу, у Србији“. Али, ко се то родио, и на кога се то односи, није се могло више сазнати са гробне плоче. Све се друго излизало, и датум, и титула победника над енглеском флотом у Балтичком Мору.

Прослава зиме

У Шетланду, на северу Енглеске, 15 фебруара се увек прославља свршетак зиме, како су то радили и Викинзи. Ове свечаности су веома популарне и мало је оних који у њима

не учествују. Зима на северу Британије је изузетно тешка — због непрекидних густих магли онемогућена је пловидба бродовима, особито рибарским, као и сам приступ мору, па зато сви желе да је испрате.

И ово је била новчаница

На слици је приказана „Упутница на суму од 10.— динара“. То није државна, него приватна новчаница рудника „Тресибаба“, друштва за експлоатацију горива. Наиме, пре рата приватни власници рудника завели су злогласни систем исплате радничке зараде у боновима, тантузима, па и новчаницама, које су неки приватни власници рудника сами штампали и њима, уместо државним новцем, исплаћивали

РУДНИК „ТРЕСИБАБА“ ДРУШТВА ЗА ЕКСПЛОАТАЦИЈУ ГОРИВА

УПУТНИЦА

НА СУМУ ОД

10 ДИНАРА 10

ДИНАРА ДИНАРА

раднике. Тим новчаницама и боновима радници су могли да набаве намирнице и друго што им је било потребно једино у рударским магазинима и кантинама који су били опет власништво истог господара. Тако су они по много вишој цени куповали робу лошијег квалитета, иако су могли у граду да купе бољу робу по нижој цени. На тај начин њихова ионако бедна зарада поново се враћала у џеп власника рудника.

ЧУДО ОД ПЕЧУРКЕ

Мартин Фурер, из америчке државе Орегон, ловећи веверице у непроходним шумама, пронашао је и донео кући вероватно досад највећу печурку на свету: од 6.800 грама. Била је висока 38, а пречник шешира је имао 60 сантиметара.

Још више је био изненађен кад је, одлучивши да ради упоређења, овог џина фотографише поред стабла једног храста, угледао још једну другу нешто мању печурку од око 4 килограма.

На слици лево виде се обе нађене печурке, а на слици десно њихови пресеци.

РЕПОВИ—АНТЕНЕ

Кад брадавичасте свиње беже кроз афричку степу испред опасности, оне своје репове, с кићанком на врху, уздигну право увис. Тако уздигнути репови, прави као стреле, имају извесну сличност с радио-антенама. Због тога у Африци називају ове чудне животиње „радио-свиње”.

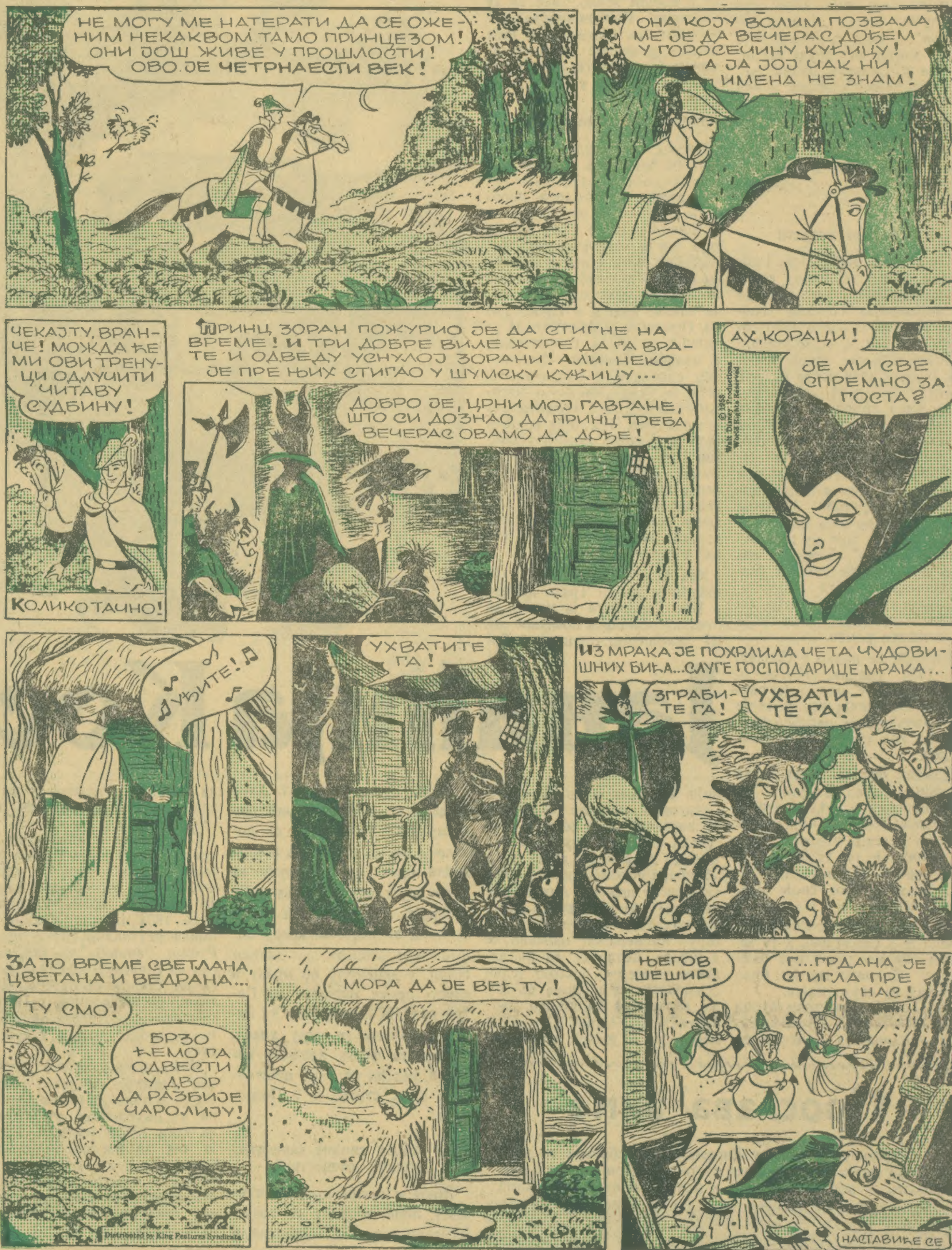
Своје право име добиле су ове свиње због тога што на њушци имају велике израштаје сличне брадавицама. Занимљив је један „обичај” ових афричких животиња: кад се две брадавичасте свиње сретну, увек се поздраве додирујући се њушкама. Поред тога, млађа животиња неколико пута нежно и обазриво гурне старију, и то баш у подваљак.

Женке ових свиња неће устукнути ни пред каквим непријатељем ако је у питању живот њиховог потомства. Неки афрички ловац је видео кад је једна женка напала и натерала у бекство леопарда који је прогонио њено младунче. Друга једна, пак, насрнула је чак и на слона да би одбранила своје потомство. „Брадавичаста свиња веома је ружна животиња, али има много добрих особина”, — рекао је једном један природњак.

2.500 година у леду

Леш једног кита који је, највероватније, живео у Атлантском Океану још пре почетка наше ере, пронађен је потпуно очуван у арктичком леду. Читавом једном половином тела он је штрчао из глечерске масе. Енглески геолози Динели и Гарет, који су овог двадесет метара дугачког кита нашли у леду једног глечера на Шпицбергу, сматрају да је угинуо још пре 2.500 година.

У Сибиру су раније налажени добро очувани примерци изумрлих мамута. Али, кит са Шпицберга је први морски сисар из прадавних времена који се сачувао захваљујући „дубоком хлађењу”. Радиоактивним мерењем научници ће бити у могућности да сасвим тачно одреде старост нађене животиње.

„Вихор на стази...”

Пуних пет година Тони Сајлер је првак света на дуге стазе, али никад му то звање није толико оспоравано као сада. Међутим, он каже да се никад није осећао толико снажан и оран и да се уопште не плаши такмаца. Први смучар света истовремено је први филмски глумац Аустрије и најомиљенији певач шансона а недавно је постао и писац — своје аутобиографије. Толико звања и почасти а тек му је двадесет трећа година! Многобројне успехе постигао је за невероватно кратко време, а све је почело 26 јануара 1955 на падинама Кортине д' Ампецо.

Кад је Тони ступио на стазу, многе је изненадио. Пре свега био је потпуно смирен што није обичај, а затим, сувише висок, 1,83 см. Изгледао је баш супротно смучарима на дуге стазе који су „набијени”, нервозни, кратких ногу, чије се тежиште налази при земљи и омогућује им брзе заокрете и првоскласно одржавање равнотеже. Висок, са својих 80 килограма изгледао је смешно, али кад је на крају такмичења однео три олимписке победе, што дотле ниједном смучару није пошло за руком у једној сезони, више се нико није смејао. Напротив, син сиромашног обућара из малог аустриског места Кицбихела постао је још виши и озбиљнији. Лепо лице седамнаестогодишњег младића светлих очију и белих зуба, кога су од самог рођења такорећи однеговале снежне падине, појавило се у року од 24 сата на екранима широм света. Почео је да добија много писама, уследили су интервјуи а једног дана појавио се и претставник „Баварије-филма” из Минхена са уговором за главну улогу.

— Ја да играм? — изненадио се Тони. — Зар не чујете да говорим исквареним тиролским наречјем?

Тони је прочитао предложени уговор. Погледао је оца опасаног старом кожном кецељом који већ 50 година закуцава клинце на обући планинара и — потписао га.

Чим се сазнало за Тонијев уговор свет је стао да прича. Његови симпатизери, због своје наклоности према њему. А непријатељи због своје сујете, претсказивали су углавном крај Сајлерове смучарске каријере. Сматрали су да један првак света мора цео да се заложи само за једну ствар.

Овакви гласови чули су се нарочито када је Тони почео да похађа часове дикције. Било их је који су се из гласа смејали због овакве одлуке првака Тринаесте смучарске олимпијаде.

Међутим, лектор за немачки језик, госпођа Лајнер, неочекивано му је рекла после првих часова.

— Слушајте, Тони, у боји вашега гласа лежи читаво богатство. Зашто не бисте глас снимили да чујемо како звучи са плоче.

Младић из Кицбихела био је изненађен предлогом, али је послушао наставницу. Отишао је једној аустриској творници грамофонских плоча, снимио глас и истога дана потписао уговор за дванаест шансона. Радиостанице у Салцбургу, Минхену и Бечу одмах су га позвале пред микрофон и композитори су добили налог да напишу сто шансона које ће млади и лепи првак света у смучању на дуге стазе да пева на свом тиролском наречју.

Тренер аустриске смучарске екипе Карл Рестнер, иначе професор географије у једној бечкој гимназији, једног дана је рекао Тонију:

— Ако желиш да водиш двоструки живот, није довољно да будеш само јак човек, већ атлета над атлетама.

Слушајући савет свог тренера Тони Сајлер је јурио из једне трке у другу али је — сломио ногу. Кост је срећом добро срасла, а Тони се у међувремену раскрупњао и постао заиста прави атлета.

И Тони се бацио на нове вежбе. Ниједно пролеће ни лето за њега више нису претстављали месеце одмора већ озбиљног тренинга као и друга два годишња доба. Не одбија ни понуде да пева на јавним местима. После снимања другог уметничког филма „Кутак неба”, предузеће „Баварија-филм” је осигурало Тонијеве ноге на 100.000 шилинга. У том филму, Сајлер је играо улогу хероја у једној љубавној причи. Радња се сваког часа прекида бравурама светског првака које су снимљене у Аделбодену, Гармишу и Мешеву, тим великим смучарским поприштима на којима је он, пре но што је постао глумац, односио прве велике победе.

Иако је сувише заузет смучањем, филмом и певањем, здравље и нерви су му у одличном стању. Његов пулс уместо да се појачава, смањује се, јер је од 56 откуцаја у минуту пао на 54.

— На смучкама, — каже Тони Сајлер — повећање брзине од 80 на 120 километара, исто је као кад се аутомобилом пређе од 100 на 200 километара на сат. Смучар се много лакше привикава на промену брзине него на промењене услове вида. Стално мора да гледа не само шта му се налази под смучкама већ и много даље, што ће тек да дође испод њих. Кад правим вираж код Штајнобела, очи су ми на кривини Шахена, сто метара ниже, а мисли још 500 метара даље, код Хајмалина, изнад циља.

Према статистичкој публикацији „Вилтен От”, која излази у Минхену, Тони Сајлер је највише тражени уметник који пева на немачком језику. Холивуд га је позвао дајући му велику суму новца само да у току једне сезоне поучава у смучању кћери америчких милијардера, но он је одбио понуду. Од новца који је добио после првих победа у Кортини д'Ампецо сазидао је кућу у Кицбихелу и засада жели да ту и остане.

Стаклена крава у Дрездену

После „стакленог човека” и „стакленог коња” у Музеју хигијене у Дрездену, у Источној Немачкој, изложена је и „стаклена крава”. Она је израђена од синтетичког материјала целон, према моделу краве стеоне пет месеци. Као и код „стакленог човека”, у унутрашњост краве уграђене су разнобојне светиљке повезане с нарочитом магнетофонском траком. Овај изванредно прецизан, а за проучавање анатомије и физиологије драгоцен модел, тежак 600 килограма, израђен је за 15.000 радних часова — 4 пута дуже него „стаклени човек”.

НЕ ЉУТИТЕ СЕ...

Недавно се у Енглеској догодио необичан случај. Један инвалид, који је ослепео у Другом светском рату, имао је тежак сукоб са својом женом. У тренутку највећег гнева, кад је ударио песницом о сто, наједном је прогледао. Догађај се брзо прочуо и енглески листови су о њему писали као о „чуду“, мада о томе не може бити речи већ само о веома ретком али потпуно објашњивом медицинском случају. Јер, љутња ослобађа огромне количине енергије и утиче да за то време живимо десет пута интензивније. Још је велики научник Дарвин причао о једном свом пријатељу који је имао обичај да изазива вештачки гнев на „увреде“ измишљеног непријатеља само да би на тај начин сузбио замор који би га савладао у току рада.

Кад нас обузме гнев, имамо обичај да кажемо: „Био сам изван себе“. И то је сасвим тачно. Човек може толико да буде „изван себе“ да не зна шта чини, шта каже, нити касније да се свега сети. Наше срце тада удара трипут јачом снагом, било више не куца 60 до 80 већ 100 до 120 пута, а што се тиче крвног притиска, он се такође нагло пење и зато није чудо што не владамо собом.

Пре много хиљада година, док је живео окружен дивљим животињама човек је морао немилосрдно да се бори против њих да не би сам био уништен. И баш у тој мржњи према непријатељу он је налазио велику снагу у себи, у својим рукама, ногама и зубима.

Према мишљењу физиолога, на исти начин треба схватити све необичне промене у нама кад се нађемо у таквом стању. Цео организам се спрема у одбрану и тада сви органи ступају у дејство. Слезина упућује нова црвена крвна зрнца која носе веће количине кисеоника, јетра производи више шећера, који је прворазредна енергетска снага за организам, и крв струји 20 отсто брже но дотле. Да би се ослободио нервозе, организам ставља у покрет мишиће који непосредно учествују у борби. У љутњи човек виче, усне му дрхте, уши се издуже и на лицу се врше све иначе добро познате промене. До које се мере тело брани од узбуђења услед љутње показаће следећи пример: ако се у току свађе посечемо или ранимо, крв ће на оболелом месту да се згруша дванаест пута брже него када смо спокојни.

Ко врши општу мобилизацију организма?

Постоје две супстанције — адреналин и норадреналин — продукти две мале надбубрежне жлезде. У погледу ових супстанција, недавно се дошло до врло интересантних закључака. Упоређујући надбубрежне жлезде у неких дивљих афричких животиња, шведски физиолог Ван Ојлер је установио следеће: надбубрежне жлезде агресивних животиња, као што је, например, лав, луче претежно норадреналин, док се код животиња плашљивица, као што је зец, лучи претежно адреналин. Слично је и са малом децом. Она која често падају у „безразложну“ јарост, производе више норадреналина. Одрасле особе које могу подједнако да луче и једну и другу супстанцију, у начелу саме одлучују хоће ли бити агресивне као лав или плашљиве као зец.

Шта нас најчешће љути?

Ако покушамо да спречимо одојче да мрда рукама или ако притиснемо две шапе мачета, убрзо ћемо присуствовати „експлозији“ срџбе. То је природни отпор против приморавања. У животу се принуда најчешће исказује као морални захтев и зато нас често срди оно што је против уобичајених принципа. Према доктору Карсону, који је професор психологије на Медицинском факултету, најчешће нас љуте људи који подваљују, затим неваспитана деца, насртљивци и разметљивци, сви они који покушавају да нас „ухвате“ на „јевтин“ начин, сви који не знају шта је ред, било да необуздано кашљу, шмрчу или срчу. Ту, наравно, долазе и разне љубазности и насилне услуге као што је претерано наваљивање домаћице да се служите јелом које вам се више не једе, итд.

Треба рећи да се жене ретко љуте из истих разлога из којих мушкарци и обрнуто. Основни став у животу једних и других је различит. Жене су углавном љуте због нечијег понашања, због нечовечних поступака, док мушкарце првенствено нервирају извесне стварне чињенице: новчани проблеми, аутобус који је побегао, мотоцикл који је отказао послушност и слично. Према статистичарима сваки градски човек бар 12 пута на дан има разлога да се наљути.

Чињеница је да су мушкарци двапут више изложени срџби од жена. У већини случајева они се љуте преко седмице, док жене, претежно, баш суботом и недељом, кад их чека више посла. Критичан тренутак је уочи ручка. Желудац је празан, сама глад је довољна да изазове љутину и зато најмања непријтност може да добије неочекиване размере.

Супротно ономе што би се могло очекивати, искуством у току живота не стиче се мирноћа и сталоженост, јер се мушкарци и жене између 40 и 60 година најтеже савлађују.

Шта да радимо кад смо љути?

Ћутати, „гристи се“ у потаји или „експлодирати“? Мада је до данас начинио небројна чуда, цивилизовани човек се под утицајем гнева враћа бар 10.000 година уназад. Примитивна снага која тражи одушке, ако не изиђе наноси штету. Неутрошена енергија надима мишиће, крвне судове, срце и то утолико више уколико се више савлађујемо.

Шта ће се догодити кад проценат шећера у крви постане сувише висок, или крвни притисак не спадне? Постаје се „кандидат“ за шећерну болест или за стално високи крвни притисак.

Уздржани гнев може да изазове последице — да проузрокује напад реуматизма, јер је поремећена равнотежа калцијума у телу. И кварење зуба може да се заснива првенствено на нервној бази. Гнев може да проузрокује разна алергична обољења, например астму и претеране главобоље. Клинички је утврђено да је љутња узрок за бар 7 отсто обољења од рака и 50 отсто разних срчаних обољења.

Не заборавимо да се љутња, као и неспокојство, преноси с једног лица на друго. На осетљиву децу нерасположење се брзо преноси, она упијају околности у којима живе и примају понашање својих родитеља. Зато се пред децом не треба љутити, и, ако желимо да постану уравнотежени људи, треба увек да владамо собом. Али то никако не значи да љутину треба нагомилавати у себи. Пошто је срџба органска појава, покушајте да стиснете снажно зубе, стегните песнице, или учините нешто слично — али не и да се тучете са другима — и видећете да гнев попушта. Посматрајући тада себе у огледалу, увежбаћете се да то чините сасвим „природно“, тако да нико то неће приметити а биће вам неупоредиво лакше.

Ако гнев и даље расте, приморајте себе до педесет пута удахнете ваздух лагано и дубоко. После оваквог опита осећаћете се заморени али стишани.

Најзад, ако ни то не помаже — „експлодирајте“, али не против некога, већ против нечега. Тако ће љутња да вам буде од користи. Добро је познато да љут човек више посла посвршава него ли миран. Жене то боље знају од мушкараца, јер кад су љуте бацају се на домаћи посао и увек га брже обаве. Ако припадате особама које се лако љуте, покушајте да свој гнев ублажите било каквом врстом спорта, можда само пешачењем. Ако сте сами у соби скачите, вичите, вређајте замишљену особу која је „пред вама“, или се исплачите до миле воље, јер ће вам све то користити. Одавно су лекари дошли до закључка да је за психичко умирење много боље давати себи разумне одушке него сакупљати горчину.

Повест шиваће машине

I

Један од ретко корисних проналазака је свакако шиваћа машина, направа распрострањена широм света. Данашња модерна индустриска или кућна шиваћа машина може да шије, израђује чипке, пришива дугмета, прави рупице за њих, крпи и обавља низ других послова у вези са шивењем.

II

Пре 1830 године све се шило само руком. У оно време није постојала „фабрика одеће“, јер је тај посао обављала домаћица. У великим породицама мајка је трошила више времена на шивење него на сав остали посао у кући. Били су потребни дуги сати шивења руком док се тај исти посао данас, помоћу машине, може обавити за много мање времена.

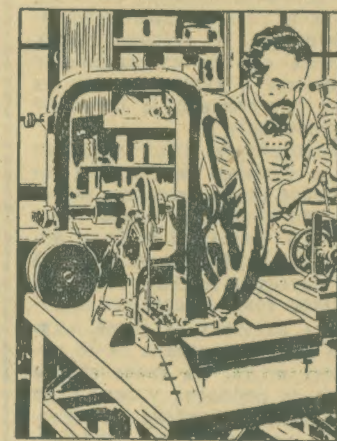
III

Енглез Томас Сеинт патентирао је прву машину за шивење 1790 године. Међутим, она није била практична. Француз Бартелеми Тимоније конструисао је 1830 године машину којом се стварно могло шити. И поред тога што она још није била усавршена, француска влада је откупила 80 отсто произведених машина да би се на њима шиле униформе за војску.

IV

Негодовање француске публике због Тимонијеове машине за шивење било је више него оштро. Кројачи и многи који су остали без посла, повели су масу. Она је упала у фабрику и уништила и саму зграду и нове машине. У оно време људи нису могли да сагледају будућност која стоји пред шиваћом машином.

V

Американац Елијас Хау је такође пронашао једну врсту шиваће машине која је могла да ради, мада је и она била далеко од савршене. Патентирао је свој изум 1845 године, али није успео никога да заинтересује за њену производњу. Тек после неколико година пронашао је једну компанију, али је врло слабо ишло са продајом.

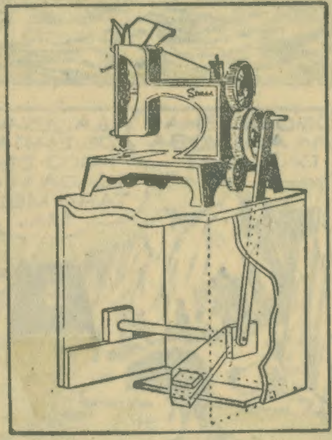
VI

Прве машине произведене по Хаувом патенту имале су много мана. Могле су да праве само кратке штепове, конац се често кидао, материјал се стално гужвао под иглом, а и оно што је било ушивено на тај начин, није било добро. Па ипак, изгледи да ће се шивење бар донекле олакшати, пробудили су интересовање.

VII

Изгледа да је било суђено младом Исаку Сингеру, сину немачких усељеника, да реши основне проблеме који су дотле ометали стварање добре машине. И поред тога што није имао школе, Сингер је по природи био обдарен за технику и механику. Већ је био пронашао машину за бушење стена као и аутоматску машину за резбарију.

VIII

Године 1850 млади Сингер је позајмио четрдесет долара. После 11 дана успео је да конструише шиваћу машину. Најважнији део који је Сингер уградио у машину био је онај који штити материјал и одржава га равним после пролажења испод игле. Затим је додао ножну педалу којом се машина покреће и уклонио још неке недостатке Хауве машине.

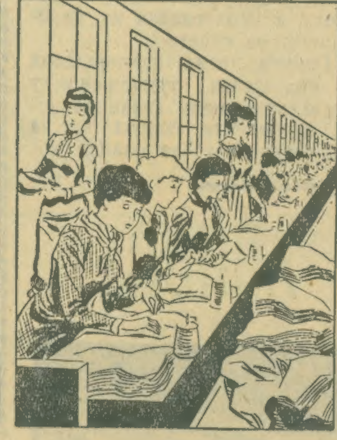
IX

Тако усавршена машина је стварно добро радила. Али Сингер је у почетку више него тешко налазио купце. У основи баш такве машине сада се израђују широм света. А ипак многи су мислили да је она исувише компликована да би једна жена њоме руковала.

X

Власници предузећа који су израђивали конфекцију нису дуго делили мишљење јавног мнења. Убрзо су почели да купују Сингерову машину. Међутим, радници су имали своју логику — ако се помоћу такве машине може урадити за један сат исто колико раније за 14 сати, то ће неизбежно довести до вишка радне снаге и многи ће остати без посла.

XI

Пре проналаска шиваће машине радници запослени у предузећима за израду одеће били су веома слабо награђени. Несразмера између огромног уложеног рада и цене која се могла постићи за финални производ имала је као последицу неправилно награђивање радника.

XII

Данас су машине за шивење прилагођене многим потребама — почевши од шивења дебелих воштаних платна и одеће до најфинијег веза. Према овоме је одређена и њихова величина као и одговарајући делови. Важну улогу оне имају у домаћинствима где су често неопходне, а смањују и издатке за текстил. Без ових машина многе кућне потребе остале би необављене.

ТАЈНИ ЈЕЗИК ЦРВЕНОКОЖАЦА

ШАРАЊЕ ЛИЦА И ДАВАЊЕ ЗНАКОВА ОБЕЛЕЖАВАЊЕМ У ПРИРОДИ ПРЕТСТАВЉАЛИ СУ КОД ИНДИЈАНАЦА ОБИЧАЈНУ НАУКУ

Мало има ратничких народа који су се служили таквим обиљем шара по лицу и разним деловима тела, знаковима, тајним белегама и симболима као Индијанци. Шаре и знаци претстављају некипут тајну шифру, другипут призивање богова, заваравање трагова непријатељу или сведочанство значајног догађаја или победе. Ево како је по једном предању племена Суикс настао обичај шарања лица.

Симболичне мердевине за божанство

Пре много времена један од великих племенских поглавица ловио је у Црним Планинама. После целог дана ходања нашао је на јелена, нанишанио и одапео лук. Стрела је промашила циљ али је погодила једну пуму која је из прикрајка вребала плен. Разјарена звер се устремила на ловца. Индијанац је умакао. Није имао времена да одапне другу стрелу али је бежећи призивао у помоћ Великог Медведа, племенског заштитника. Кад је овај чуо вапај сина прискочио му је у помоћ, засекао зубима своју шапу и пошкропио његово лице крвљу. Индијанци добро знају да ниједна животиња не може поднети смрад медведа нити окусити његово месо. И зато чим је нањушила крв, пума се нарогушила и удаљила брундајући. Да би изразио своју захвалност Великом Медведу поглавица није спрао мрље крви с лица све док саме нису нестале.

Други објашњавају порекло шарања лица жељом Индијанаца да се чланови истог племена који су отишли на пут или су се због ратног задатка издвојили из заједнице препознају али и разликују од непријатеља. У том случају би шарање претстављало неку врсту униформе.

Индијанци су имали обичај да на истом месту тела где је неки славни ратник задобио рану и они крвљу направе исти траг. Чиронези су мазали јагодице црвеном бојом, окруживали десно око црним прстеном а лево белим. Када су одлазили да краду стада непријатељског племена шарали су тело смешом чађи и масти, да их не би препознали.

Зелене и жуте шаре код прериских Индијанаца биле су нека врста ратне камуфлаже а црвена и жута муња на ногама коња симболички је претстављала његову брзину.

Боје које су употребљавали Индијанци имале су исто значење као и код Феничана, Египћана, неких кавкаских племена и касније европских народа. Црвена је била симбол ватре и жестоких страсти, небески плава боја је обележавала разне видове мира, хармоније и величине, бела је претстављала знак младости и чистоће, жута злу срећу, а црна кобне догађаје, очајање и смрт. Човек вичан древним прериским обичајима могао је по спољним знацима једним погледом да препозна чин индиског часника, жењеног или момка, човека који се радује или је у жалости. Индијанац кога су опхрвале тешке муке и зле мисли шарао је дуж целог лица симболичне мердевине преко којих је требало омогућити богу да се усели у његову душу.

Стручњаци се и данас чуде разновресности боја које су употребљавали Индијанци. Мешањем сопствене крви и пепела са огњишта, гвожђевите земље са воћним соковима добијале су мрке, црвене и пурпурне боје. Од једињења бакра добијали су плаву боју, од траве и маховине правили су зелену, од сумпора жуту и од неке нарочите земље белу.

Радозналост једног ловца

Сва природа која је окруживала једно индијанско насеље претстављала је живу азбуку и била је препуна разних знакова. С колена на колено Индијанци су се учили да читају из природе као из отворене књиге. Једна сломљена грана или гомилица траве коју бели човек никада не би ни приметио пружале су индијанском ратнику драгоцено обавештење. На стотине разних начина слагали су камење у пирамиде и купе а сваки од њих претстављао је потребну информацију.

Радозналост једног ловца који је крстарио територијом републике Ривер привукао је необичан призор на обали једне реке. У полукруг је било поређано 16 бизонских лобања окренутих њушкама у правцу речног тока. У средини полукруга налазила се једна људска лобања ишарана са 36 црвених пруга. Са сваке стране била су пободена у земљу по два штапа искићена праменовима коњске гриве. Индијански водич је одмах ловцу објаснио: 36 Индијанаца из племена Пауни напали су логор Команча који има 16 шатора (бизонске лобање). Нападачи су убили четворицу (4 прамена коњске гриве) и пошто су логоровали два дана вратили су се преко реке на своју територију.

На тај начин су обавештавали своје саплеменике о успеху и упозоравали их на опасност од освете.

Гомила траве причвршћена за врх штапа управљеног у одређеном смеру значи да нека особа иде испред вас а од свежине трава зависи колико вам је одмакла. У исту сврху су Мандани стављали на земљу два штапа од којих је дужи означавао правац. Мотка постављена у рачве притки пободених у земљу означавала је да је сопственик отишао на пут и да ће се задржати онолико дана колико има притки.

Ретки познаваоци тајне азбуке

Индијанац који је отишао у лов на медведа често тражи помоћ. Зато натовари на једно рачвасто дрво гомилу траве у облику животиње коју гони и пружи је у правцу куд је отишао.

Обавештавање помоћу ватре претставља давно заборављену индијанску вештину. Ватра се могла завршавати пламеном или димом, пламсати у овом или оном облику, до ове или оне висине. На тај начин су се они често обавештавали о присуству непријатеља чак и када су били удаљени десетинама километара.

Најзад, Индијанци су са великом вештином употребљавали сигнале помоћу огледала.

„Док смо се пуни предострожности споро кретали кроз клисуру, — писао је један амерички официр у доба ратова на Дивљем Западу, — блештави снопови сунчевих зракова ухваћених у огледала и послатих у разним правцима засењивали су нам очи. Били смо изложени правој митраљеској паљби. Индијанци су се договарали помоћу своје нарочите „телеграфије" а ми нисмо видели никога и нисмо могли ништа да разаберемо".

Данас је тај, пун песничке симболике, тајанствени језик индијанских знакова о коме би се могле написати читаве књиге — заборављен. Ретки познаваоци те тајне азбуке зграђу огромне паре као технички саветници холивудских филмских компанија. Само захваљујући њиховом познавању индијанских обичаја или можда њиховој машти — „вестерни" још одишу живописношћу и непосредном изворношћу.

ОТИШАО САМ — НЕЋУ СЕ ВРАТИТИ ЗА ТРИ ДАНА

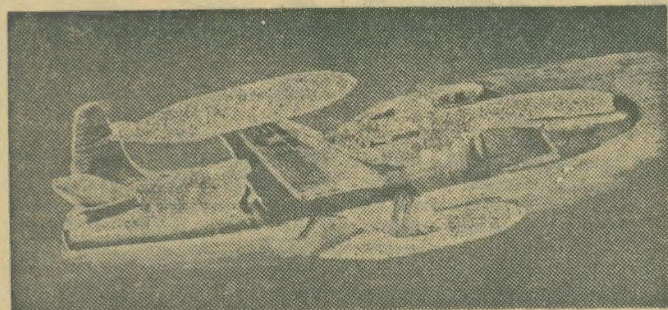

ГОНИМ МЕДВЕДА; ПРИДРУЖИТЕ МИ СЕ

ЗНАК ВОДЕ

СВЕТЛЕЋИ АВИОН

Да би се умањила могућност ноћних судара у ваздуху ускоро ће у САД почети да се крила млазних авиона превлаче флуоресцентном материјом. Прве пробе су се показале одличне јер тако авион ноћу постаје потпуно видљив

ВЕЛИКИ АЛЕК

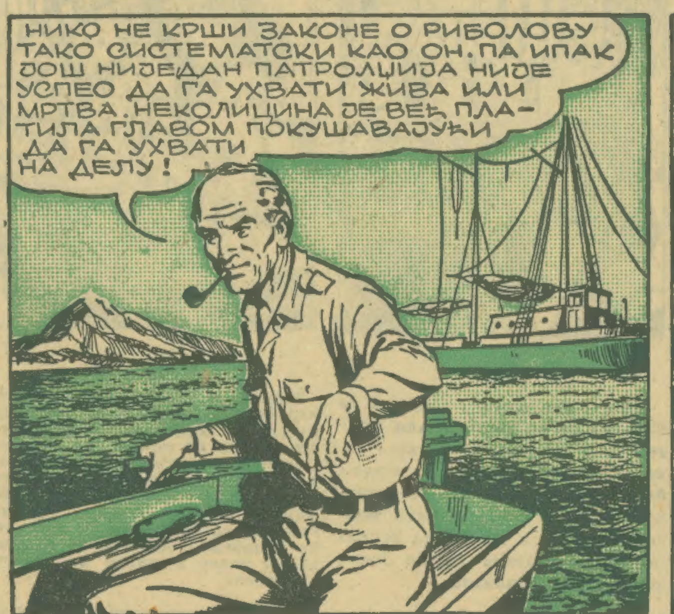
црта и пише Л. ФИШЕР по Џ. ЛОНДОНУ

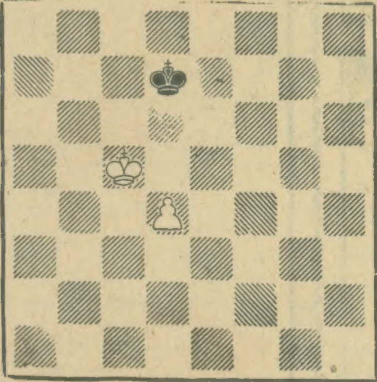

Учимо шах
LIX

Колико год учили о краљевима и пешацима, немојте мислити да ће вам бити превише, да ћете преучити. Шах је игра у којој и мајстори могу да буду поражени ако извесну ситуацију олако схвате. Због тога је један велики шахиста рекао да је најтеже добити — добијену партију. Ако вам то изгледа чудно сада, неће вам нимало бити чудно доцније, кад уђете у тајне и лепоте шаха.

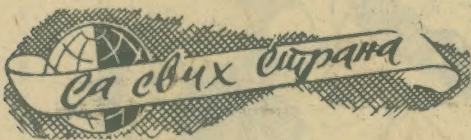
Бели има пешака више и партија је његова, је ли тако? Да видимо.

На потезу је црни: 1... Кд7—ц7 2. Кц5—д5, Кц7—д7 3. Кд5—е5, Кд7—е7 (црни краљ стално заузима поље испред белог). 4. д4—д5, Ке7—д7 5. д5—д6, Кд7—д8 6. Ке5—е6, Кд8—е8 (опет испред белог краља!) 7. д6—д7+, Ке8—д8 8. Ке6—д6, пат. Као што видите, ако је црни на потезу и ако игра како треба, партија ће се завршити нерешено.

Разуме се, ако је бели на потезу, он добија. 1. Кц5—д5, Кд7—ц7 2. Кд5—е6, Кц7—д8 3. Ке6—д6, Кд8—е8 4. Кд6—ц7, Ке8—е7 5. д4—д5, Ке7—е8 6. д5—д6. Црни више не може да спречи излазак белог пешака на осми ред и — полаже оружје.

Да ли бисте сада могли да напамет, без гледања у ову лекцију, одиграте крај ове партије полазећи од горњег дијаграма? Пробајте, али тако да је прво црни на потезу, а после, кад се партија заврши, вратите се на дијаграм и нека први потез вуче бели.

Запамтите: ако хоћете да будете добар шахиста, извесне ствари морате научити као што учите неку песму — напамет!

ПРВА ЖЕЛЕЗНИЧКА ПРУГА ЈОШ РАДИ

Прва железничка пруга у свету, дуга око једанаест миља, начињена је 1824 године у Великој Британији. И данас се она још користи за саобраћај, а један британски новинар је израчунао да је композицији потребан један минут више да пређе ову релацију него у време када је она била изграђена.

БУДУЋЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ СРЕЋНИЈЕ ОД ДАНАШЊИХ

Британска медицинска ревија „Породични лекар", коју издају британски лекари, предвиђа да ће ускоро људски век бити продужен на 150 година. Упоређења са ранијим генерацијама показују да се садашње боље развијају и дуже одржавају од ранијих. Британци живе дуже него пре пола столећа. Али статистички подаци британског Министарства здравља показују и друге промене у њиховом животу. Док је око 1850 године девојка сазревала у својих 17 година, данас то бива у 13 и по. Рашћење се сада завршава у 20 години, док је пре педесет година трајало све до двадесет и шесте.

Британски медицински стручњаци су закључили да су овакве промене резултат искорењивања многих болести које су неповољно утицале на развој омладине.

ПРОТИВ ЛЕДА НА АВИОНИМА

Познато је да лед на крилима авиона може да проузрокује велике несреће. Због тога модерни авиони ваздушних компанија имају уграђену посебну направу, названу спрејмет, неку врсту „грејача" која спречава замрзавање појединих делова на авионским крилима.

НЕОПРАВДАН ЗАХТЕВ

На једној судској расправи у Лондону Дорис Браун је захтевала да јој се досуди отштета, што је током бракоразводне парнице изгубила дванаест килограма. Суд није уважио овај захтев и супруг је ослобођен плаћања.

„НАЈВЕЋА" МЕНИЦА У СВЕТУ

Трговац Гуљелмо Фенароли из Монце у Италији има вероватно „највећу" меницу на свету. Она гласи на 500 милијарди немачких марака а сама је дуга један метар и тридесет сантиметара. Меницу је наследио од свог оца. Издата је у време инфлације у Немачкој после Првог светског рата.

Да ли знате?

НАЈЛОН У ШИПКАМА

Најлон је одавно „освојио" текстилну индустрију, а требало је да прођу године па да се људи сете како би могао корисно да послужи и изградњи. Стручњаци једног француског индустриског предузећа дошли су на мисао да израђују шипке од најлона уместо сличних шипки од лаког метала, и постигли су читаву малу револуцију у грађевинарству. Производи су разне дебљине: од 6 до 100 милиметара. Успех најлонских шипки је у томе што потпуно замењују оне од лаког метала и знатно су јевтиније.

ПОСЛЕДЊИ НОВИТЕТ

Досада су спортисткиње приликом вежби и такмичења везивале око главе широку пантљику да им коса не би сметала. Неке спортисткиње сада лансирају перике које ће им, по њиховом мишљењу, боље

послужити. Наиме, перика ће се навлачити као капа а моћи ће да се купи у нијансама свих боја.

РАДАР НА АУТОМОБИЛУ

Једна позната америчка фирма израдила је експериментални аутомобил опремљен радарским уређајем који „осматра" аутостраду и опомиње возача ако му се на путу појави каква препрека.

У два велика купаста лежишта, постављена на предњој страни кола, налазе се радарски уређаји. У тренутку кад се пред аутомобилом појави друго возило или било каква препрека, радар опомиње возача звучним и светлосним сигналима. Звучни сигнал постаје све продорнији уколико се кола више приближавају препреци.

Иначе овај аутомобил има прозрачни кров од пластичног материјала и нарочити предњи стаклени заклон који возачу омогућава видокруг од 360 степени. Врата на колима веома су необична: притиском на једно дугме она се читавом површином за седам сантиметара одвоје од кола да би се по нарочитом жљебу склизнула уназад. Аутомобил има стандардни мотор типа „Кадилак 1959" од 325 коњских снага.

ЗА ВЕЋУ СИГУРНОСТ НА ГРАДИЛИШТИМА

Кад какав камион, булдожер или дизалица оштете на градилишту електрични вод под напоном, често долази до теже несреће у којој радници губе живот. У Енглеској је забележено да на хиљаду таквих несрећних случајева гине 138 људи. Зато што је на градилишту све „привремено" и што се брзо ради тешко је да се створе сасвим безбедни услови. После извесних опита у Енглеској је начињена једна направа која се постави на машину или моторно возило. Чим се наиђе на вод електричне струје, али још пре но што се изазове опасно оштећење, направа даје светлосне и звучне сигнале. Лице које управља не мора машину да заустави јер уређај аутоматски зауставља мотор.

КАКО СУ СЕ СПАСЛИ

Пре извесног времена у Лондону је избио велики пожар у једном предузећу за израду одела. Четири кројача која су радила на четвртом спрату била су отсечена пламеном. Узнемирени, нису знали како да се спасу. Али родила се изненада идеја: узели су једну тубу штофа, причврстили један њен крај за прозор а други пребацили на улицу. Потим, 18 метара дугим штофаним „лествицама", склизнули су један за другим до улице и тако се спасли.

ЊУЈОРК, ГРАД ПАСА И МАЧАКА

Статистике показују да је становништво Њујорка за последњих 25 година порасло за 40 отсто док се број паса и мачака удвостручио. Данас у

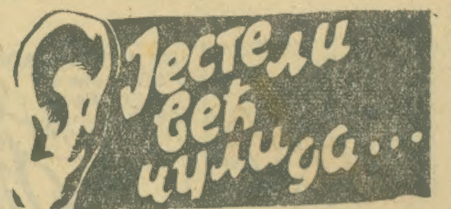

Њујорку има 575.000 мачака и 350.000 паса.

Колико су мачке, нарочито пси, омиљене животиње Англосаксонаца најбоље показују стално нове методе трговине и рекламе. Тако је неки Џек Санклтон у Лондону увео недавно продају паса — на кредит. Купац може отплаћивати свог пса 19 до 32 недеље. Ако му се нарав и понашање пса не свиде он може да га врати али нема право на повраћај уплаћене суме. Млади бернардинац на слици продат је за 32.000 динара, а његов патуљасти друг за 24.000 франака.

ШЛЕМ ЗА МОТОЦИКЛИСТЕ

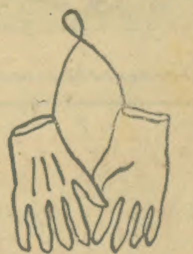
Зато што му је погинуо син у тешкој несрећи док је возио скутер, један француски индустријалац је покушао да реши проблем сигурности возача на два точка. Наместо познатих тешких шлемова, који уз то и ружно изгледају, он је начинио мање и лакше шлемове од полиестера који се веома лепо приљубљују уз главу. Услед лаког стезања лобања постаје још отпорнија у случају пада, а материјал је довољно јак да при тумбању и ударима издржи. Пошто у свету има веома много мотоциклиста и бициклиста, изум је наишао на велико интересовање.

... платина је пронађена у Јужној Америци, у Колумбији, око 1520 године после шпанског освајања ових територија. У почетку су је Шпанци сматрали за метал без вредности. Индијанци су, међутим, употребљавали платину за израду накита давно још пре доласка шпанских освајача.

... зоолози сматрају да од свих животиња најгору „нарав" има индиски носорог.

... од свих воћака најдуже живи маслина. У повољним у-

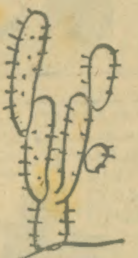

словима она може да живи и преко 2.000 година.

... Вернер Сименс, познат у науци по својим проналасцима у области телеграфије, технике јаких струја и технике мерења, написао је 1874 године: „Искључено је да се гасно осветљење може заменити електричним".

... познати византиски писац Прокопије, који је живео у 6 веку, забележио је у својим делима да је 548 године код Цариграда убијен један кит.

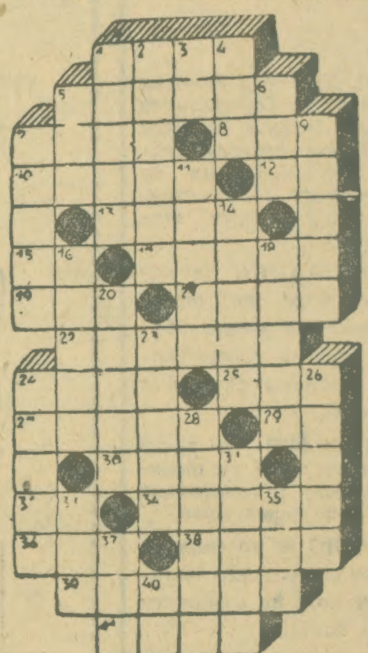
... у безводним пустињама Централне Америке може се наћи на кактусе који

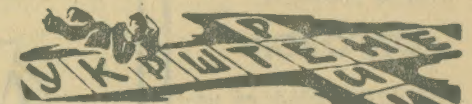
у својим задебљаним и сочним стаблима се држе и до хиљаду литара воде.

... коалин, сировина од које се израђују најбоље врсте порцелана, добио је име по планини Каунлеингу, која се налази северно од реке Јангцекјанга, где лежи једно од највећих налазишта овог минерала. Име му је дао шведски хемичар Берцелијус.

... рукавице су први почели носити египатски владари. Тако се на једном рељефу у Амарни, поред осталих предмета

може видети и један пар рукавица које су, судећи по свему, од коже.

Водоравно: 1) плодно место у пустињи; 5) аутор драме „Осврни се у гневу"; 7) предговор; 8) крш; 10) град у Белгији; 12) нота; 13) старо име Ирске; 15) наг, неодевен; 17) музички термин; 19) папагај; 21) највећи ледник на Алпима; 22) превој на Алпима; 24) град у Шпанији; 25) билијарски штап; 27) острва; 29) хемиски знак за молибден. 30) наша река; 32) хемиски знак за тербијум; 34) прилог за време; 36) музички термин; 38) прилог за време; 39) примитивна кућа у природи; 41) врста цвећа.

Усправно: 1) наша планина; 2) антички град на обали Јегејског Мора; 3) два слова; 4) град у Француској; 5) показна заменица; 6) орган чула мириса; 7) рола; 9) наша планина. 11) наш бициклиста; 14) јуриш; 16) путања коју описују планете и комете око Сунца; 18) врста бунара; 20) један хемиски елемент; 23) одељак старијег терцијера; 24) италијански физичар (19 век); 26) фитиљ за паљење експлозива; 28) запаљење дужице у оку; 31) пристаниште на Црвеном Мору; 33) домаћа животиња. 35) речно острво; 37) врста јелена; 40) хемиски знак за лантан.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) поен; 5) Лондон; 7) Верди; 8) ер; 10) акта; 11) Ава; 12) шта; 13) хмељ; 14) ао; 15) Арина; 16) рулада. 18) Сабо; 19) педале; 21) манир; 22) По; 24) Елин; 25) див; 26) тек; 27) кота; 28) ат; 29) Пиреј; 30) апатит; 32) Атос.

Усправно: 1) порта; 2) онда; 3) еди. 4) но; 5) лектор; 6) Невена; 7) ваша; 9) Раља; 11) амидол; 13) храбар; 15) Аладин; 17) Усеник; 19) палета; 20) епитет; 21) мета. 23) овај; 25) Дорис; 27) Кито; 29) пат; 31) па.

Дедине вештине

ЗА ПОПУЊАВАЊЕ

Око самогласника, у другом реду у сваки празан квадратић треба уписати по

	А О			1
	Е А			2
	И У			3
	О А			4
	У А			5
	А О			6
	Е И			7
	И А			8
	О У			9
	У А			10

једно слово од доле назначених слова, па ћете добити речи са овим значењем: 1) са А река са О птица; 2) са Е место, са А храна; 3) са И живина, са У магаре; 4) са О прелаз, са А храна; 5) са У звање, са А киша; 6) са А вода; са О убор; 7) са Е део тела са И колач; 8) са И снага, са А дворана; 9) са О птица; са У део кола; 10) са У птица, са А кантар.

Слова за допуну: А, А, А, А, А, А, В, В, В, Г, Д, Д, Д, Ђ, Ж, Л, Л, Л, М, О, П, П, Р, Р, С, С, С, С, Т, Т.

Ако нисте могли сами да испуните квадратиће, ево вам решење: 1) Сава-сова; 2) село-соло; 3) пиле-пуле; 4) мост-маст; 5) дужд-дажд; 6) бара-бора; 7) пета-пита; 8) сила-сала; 9) рода-руда; 10) вуга-вага.

ЗАГОНЕТКЕ

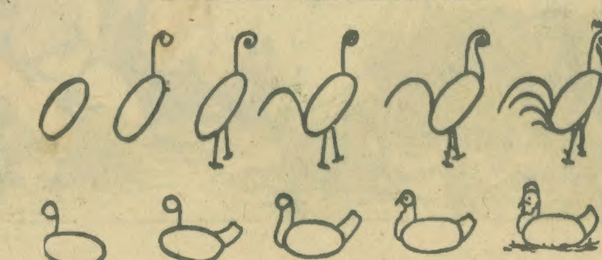
Знаш ли име вредној буби
Која никад не дангуби?
Име јој у једном слогу,
Још ти ово рећи могу:
Ако хоћеш
Да цвокоћеш
Склони крајње слово свега
А з метни место њега.
Хоћеш тмину
Помрчину.
Ти з склони а к стави.
И све се у таму зави.

(Мрав. Мраз. Мрак)

КУТИЈА ЗА СИТНИЦЕ

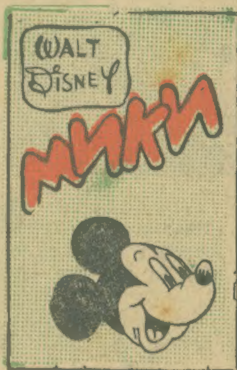
Са једне старе столице откујте горњу даску, обојите ноге у бело или како већ хоћете. У празно лежиште уметните једну кутију од шперплоче (сл. 1) коју ћете пресвући шареним кретоном или, још простије, обојеном хартијом. Изнутра можете направити и преграде у које ћете ставити разне ситнице: игле, конце, маказе итд. (сл. 2).

ЗА МАЛЕ ЦРТАЧЕ

Цртање ће дете свако да научи врло лако кад прецрта све овако!

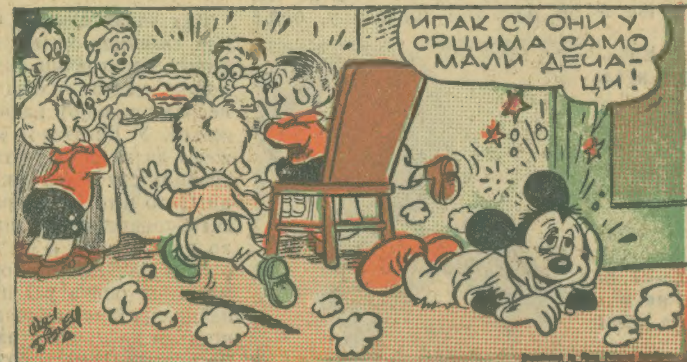

БАР ТО

Шиља једном путовао с Попајем, па се за време вожње дигла бура и Шиља се јако уплашио.

— Попају, да ли је оно тамо земља? — запитао је јако уплашен.

— Није, то је хоризонт.

— Хвала, боље и то него ништа!

КОД ФОТОГРАФА

Белка се сликала, али јој се слике нису свиделе па протестује:

— Па на тим сликама изгледам десет година старија.

— Одлично! — умеша се Хорације. — Бар се кроз десет година нећеш морати да сликаш.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Ко су тахтаџије?
Шта је скополамин?
Шта је телеозаур?
Шта је фернис?
Шта је триктрак?

ОДГОВОР:

ТАХТАЏИЈАМА се називала једна група људи у Малој Азији која се бавила израдом дасака

(тахта). Пре рата било их је око 6.000. Говорили су турским језиком и били присталице посебне секте. Неки научници су сматрали да су тахтаџије остаци старијег становништва.

СКОПОЛАМИН је назив за један јак отров, алкалоид из неких биљака, који се употребљава за умирење душевних болесника.

ТЕЛЕОЗАУР је врста крокодила чији су фосили нађени у слојевима средње и горње Јуре.

ФЕРНИС је по скандинавској митологији велики вук који ће уништити свет и богове.

ТРИКТРАК је игра за две особе. Игра се на специјалној табли са 15 белих и 15 црних пиона и две коцке. Постоји неколико врста ове игре.

БАШЧЕЛИК

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31 — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће Београд, Македонска 31 — Тек. рач. број 101 707/1 82 Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900 полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200 полугодишња 600 динара. — Рукописи се не враћају.